

DEĞİŞİM

FRANZ KAFKA

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Cem yayınevi

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Kasım 1993 / Cem Yayınevi

DEĞİŞİM

Bir sabah tedirgin düşlerden uyanan Gregor Samsa, devcileyin bir böceğe dönüşmüş buldu kendini. Bir zırh gibi sertleşmiş sırtının üzerinde yatıyor, başını biraz kaldırıncaya yay biçiminde katı bölmelere ayrılıp bir kümbet yapmış kahverengi karnını görüyordu; bu karnın tepesinde yorgan, her an kayıp tümüyle yere düşmeye hazır, ancak zar zor tutunabilmekteydi. Vücudunun kalan bölümüne oranla acınacak kadar cılız bir sürü bacakçık, ne yapacaklarını şaşırmış, gözlerinin önünde aralıksız çakıp sönüyordu.

«Bana da ne oldu böyle?» diye düşündü Gregor Samsa. Hayır! Düş falan değildi. Odası, biraz fazla küçük olmakla beraber tastamam bir insan odasıydı ve enikonu aşınası bulunduğu dört duvar arasında sessiz sakin duruyordu. Ambalajlarından çıkarılmış kumaş örneklerinden bir koleksiyonun yayıldığı masanın üzerine - Samsa bir firmanın pazarlamacılığını yapıyordu - kısa süre önce resimli bir dergiden kesip altın yaldızlı şirin bir çerçeveye geçirdiği bir resim asılmıştı. Başında kürk şapka, boynunda yılan biçimindeki uzun kürk atkıyla dimdik oturmuş bir kadın, kollarının dirsekten aşağı bölümlerinin içinde kaybolduğu ağır bir manşonu yukarı kaldırarak seyircilere doğru uzatmıştı resimde.

Gregor'un gözü pencereye kaydı; havanın kapalı olduğunu anlayınca - çinko denizlik üzerine düşen yağmur tanelerinin tıptırtısı iştiliyordu - enikonu bir hüznün çöktü içine. En iyisi biraz daha uyuyup bütün bu sersemce düşünceleri unutmak, diye geçirdi içinden. Ancak, hiç de gerçekleşecek gibi değildi bu; çünkü sağına yatmaya alışmıştı, oysa şimdiki durumunda sağ tarafına bir türlü dönemiyordu. istediği kadar güçlü bir hamleyle kendini o tarafa atsın, her defasında sallanıp sallanıp yine arka üstü düşüyordu. Belki yüz kez denedi, havada debelenen bacaklarını görmemek için gözlerini yumdu; ama sonunda böğrüne şimdiye dek asla duymadığı hafif ve künt bir ağrının saplandığını hissedip vazgeçti.

'Hay Allah!'-diye düşündü. 'Ne zahmetli bir meslek seçmişim kendime. Gün yok ki, yolda olmayayım. Burada, firmadaki asıl işler, gezilerde katlandığım kadar telaş ve tedirginlikle dolu değil. Üstelik bu baş belası yolculuklar; aktarma trenlerini kaçırmamak için çektiğim sıkıntılar, rasgele yenen berbat yemekler, boyuna değişik insanlarla düşüp kalkmalar, asla bir süreklilik, asla bir içtenlik kazanamayan ilişkiler. Şeytan görsün hepsinin yüzünü!' Ansızın yukarıda, karın bölgesinde hafif bir kaşıntı duydu; başını daha iyi kaldırıp bakmak için, sırtüstü yavaş yavaş karyolanın

ayağına yaklaştı. Kaşınan yeri gördü derken; baştan aşağı küçük ve beyaz noktacıklarla örtülmüştü. Noktacıkların ne olabileceği konusunda karara varamadı, bir ayağıyla sözkonusu yeri yoklamak istedi, ama hemen yine vazgeçti; çünkü daha ayağını dokundurur dokundurmaz, bütün vücudunu bir ürperti kaplamıştı.

Sırtüstü kayarak eski durumunu aldı. 'Sabah erkenden bu yataktan kalkmalar yok mu', diye düşündü, 'adamı büsbütün serseme çeviriyor. İnsan dediğin uykusunu alacak. Başka pazarlamacılar bir haremdeki kadınlar gibi yaşıyor tıpkı. Örneğin, müşterilerden aldığım siparişleri firmaya iletme için, kaldığım otele öğle öncesi bir ara döneyim desem, bu beyleri henüz kahvaltı masasının başında görürüm. Ama sen gel de, bizim patronun karşısında böyle davran; hemen kapı dışarı edilirsin. Ama kimbilir, belki kapı dışarı edilmek benim için hepsinden hayırlısı olurdu. Hani anne ve babam olmasa, çoktan bırakmaz degildim bu işi. Patronun önüne geçip dikilir, ne düşündüğümü bütün açıklığıyla yüzüne karşı söylerdim. Diyeceklerimi işitmeye görsün, kesinlikle düşüp katırdı yere. Sonra masasının üzerine o ne acayip oturuş öyle, yanında çalıştırdığı kişilerle o ne yüksekte konuşma! Üstelik kulakları ağır işittiğinden, konuştuğu kimse hemen burnunun ucuna kadar kendisine sokulmak zorunda. Ancak yine de umudumu büsbütün yitirmiş değilim. Anne ve babamın firmaya borcunu bir yol ödeyecek parayı biriktirdim mi - ki bu da beş, altı yıl sürer daha -, aklımdan geçirdiğim şeyi kesinlikle gerçekleştireceğim. O zaman görsünlerdi bakalım! Ama yataktan çıkmam gerekiyor şimdi, trenim beşte kalkıyor.'

Komedinin üzerinde tik tak edip duran saate bir göz attı. 'Hay Allah!' diye geçirdi içinden. Saat altı buçuktu ve göstergeler habire ilerleyip durmaktaydı. Hatta altı buçuk da geride kalmıştı şimdi, nerdeyse yediye çeyrek vardı. Yoksa çalmamış mıydı saat? Dörtte çalması için saatin gereği gibi kurulduğu yataktan görülebiliyordu ve çaldığına da hiç kuşku yoktu. İyi ama, odadaki bütün eşyayı zangır zangır titreten zil sesini işitmeyerek uyuyakalmış olabilir miydi? Doğru, rahat bir uyku uyuduğu söylenemezdi; ancak rahatsızlığı kadar deliksiz bir uyku uyumuştı anlaşılan. Peki, şimdi ne yapacaktı? Bir sonraki tren saat yedideydi ve bu trene yetişmek istiyorsa iki ayağının bir pabuca girmesi gerekiyordu. Üstelik kumaş örnekleri henüz ambalajlarına yerleştirilme-.misti; ayrıca bir kırıklık, bir halsizlik vardı üzerinde. Hem trene yetişse bile, patronun paylayıcı sözlerini işitmekten kaçınılacak gibi değildi; çünkü mağazadaki yardımcı kuşkusuz beş treninde kendisini beklemiş, gelmediğini görerek durumu çoktan patrona rapor etmişti. Patronun, zekâ denen şeyden nasibini almamış kişiliksiz bir uşağıydı adam. Peki, hastalandığını haber verse? Ama bu da alabildiğine tatsız bir şeydi, kuşku uyandırmaktan öte bir işe yaramayacaktı; çünkü Gregor beş yıldır firmada çalışıyordu ve bu beş yıl içinde bir kez olsun hastalanmamıştı. Kuşkusuz, patron hemen sigorta doktorunu yanına alıp gelecek, anne ve babasına oğullan Gregor'un tembelliğinden yakınacak, bütün karşı görüş ve itirazları, daha ağızdan çıkar çıkmaz doktoru tanık gösterip geri çevirecekti. Öyle ya, sigorta doktoru için insanların hepsi sapasağlamdı, işten kaçarlardı yalnız. Ama şimdi Gregor'un durumunda böyle düşünmekte pek de haksız mıydı doktor? Gerçekten Gregor, uzun bir uykunun ardından başındaki doğrusu nedensiz sersemlik bir yana, kendini pek iyi, hatta enikonu acıkmış hissediyordu.

Bütün bunları alabildiğine bir çabuklukla kafasından geçirir, ancak doğrulup kalkmaya da bir türlü karar veremezken -tam bu sırada yediye çeyrek kalayı vurmaya başlamıştı saat -, yatağının başucundaki kapının kollanarak tıkladıldığını işitti. «Gregor!» dedi bir ses. Annesiydi. «Saat, yediye çeyrek var. Hani bu sabah yola çıkmıyor muydun?» Annesinin yumuşak sesi. Gregor, cevap verip de kendi sesini işitince irkildi birden; hiç kuşkusuz eski sesiydi; ama şimdi buna aşağılardan gelip yukarlara çıkması bir türlü önlenemeyen ısığa benzer acınacak bir ses karışıyor, konuşulan sözleri ancak ilk anda açık seçik bırakıp yankılanmaya başlar başlamaz bunları öylesine bozuyordu ki, işittiklerinin doğruluğuna insan inanamıyordu. Aslında Gregor uzun boylu cevap verecek, her şeyi açıklayacaktı; ama bu durum karşısında: «Evet, evet, teşekkür ederim anne, şimdi kalkıyorum!» demekle yetindi. Kapı ahşap olduğu için sesindeki değişiklik dışardan galiba farkedilmemişti, çünkü bu sözler üzerine yatışan annesi ayaklarını sürüyerek uzaklaştı.

Aradaki kısa konuşma, Gregor'un sanıldığı gibi işe gitmediğine ve henüz evde bulunduğuna öbür aile bireylerinin dikkatini çekmişti. Hafiften, ama yumrukla kapıya vurmaya başladı babası: «Gregor! Gregor!» diye seslendi. «Bir şey mi var, Gregor?» Ve az sonra babasının uyarıcı sesini daha bir pes perdeden tekrar duydu: «Gregor! Gregor!» Öteki kapıdansa kızkardeşinin usulcacık: «Gregor?» diye sızlandığını işitti. «Rahatsız mısın yoksa, Gregor? Bir şeye ihtiyacın var mı?» Her iki kapıya birden: «Hemen şimdi geliyorum», diye seslendi Gregor ve sözcükleri enikonu bir titizlikle söyleyip, aralarına uzun süreli boşluklar yerleştirerek sesindeki tuhafılığı örtbas etmeye çalıştı. Bunun üzerine gerçekten kahvaltısının başına döndü babası; ama kızkardeşi fısıltıyla konuşmasını sürdürdü: «Gregor! Aç kapıyı, ne olursun, Gregor!» Ancak, kapıyı açmayı aklının ucundan geçirdiği yoktu Gregor'un; tersine, bunca gezilerde alıştığı tedbirli davranışından, evde bulunduğu zaman bile geceleyin bütün kapıları kilitlemeksizin rahat etmeyişinden ötürü kutladı kendini.

Niyeti ilkin hiç istifini bozmadan serinkanlılıkla yataktan kalkıp giyinmek, kahvaltı yapmak, ancak ondan sonra ilerisini düşünmekti; yatakta düşünüp durmaların kendisini makul bir sonuca ulaştırmayacağını kuşkusuz biliyordu. Şimdiye dek yatakta yatarken sık sık vücudunda herhangi bir nedenin, belki de yalısındaki bir anormalliğin yol açtığı hafif bir sızı hissettiğini, ama bu sızının yataktan kalktığında kuruntudan başka şey olmadığını açığa çıktığını anımsadı. Acaba bugünkü kuruntusu nasıl yavaş yavaş silinip gidecekti, merakla beklemeye koyuldu. Sesindeki değişikliğe fena bir üşütmenin, yani pazarlamacılar da görülen bir meslek hastalığının ön belirtisinden başka gözle bakılamayacağından en ufak kuşkusu yoktu.. Yorganı üzerinden sıyınp atmakta hiç güçlük çekmedi; ciğerlerini biraz havayla şişirmek bunun için elver-miş, yorgan kendiliğinden yere düşmüştü. Ama sonrası kolay değildi, geniş bedenli biri oluşu işi daha da zorlaştırıyordu. Doğrulup kalkabilmesi için eller ve kollar gerekliydi; oysa Gregor'da bir sürü bacakçık vardı yalnız ve bu bacakçıklar durmadan birbirinden değişik devinimlerde bulunuyor, bir türlü denetim altında tutulamıyordu. Gregor içlerinden birini bükeyim dese, hemen bu bacak yine kurtulup gergin durum alıyor, sözkonusu bacağa istediği devinimi yaptırsa, ötekilerin hepsi ağrı veren alabildiğine bir telaşla adeta başıboş çalışmaya koyuluyordu. Kendi kendine: «Bir kez şu yatakta gereksiz yere yatıp kalmaktan kurtarmalıyım kendimi!» diye söylendi.

İlkin vücudunun alt bölümüyle yataktan çıkmayı düşündü; ama kendisinin henüz gözüyle görüp, en ufak bir bilgi edinemediği bu alt bölümün fazla hantal olduğunu anladı; işte öylesine yavaştı devinimleri. Sonunda, nerdeyse çılgına dönmüş, bütün gücünü toparlayıp hiçbir şeye aldırmayarak kendini ileriye itti; ancak yönünü doğru dürüst belirleyemediğinden, karyolanın ayaklarına şiddetle çarptı gövdesi; duyduğu müthiş acıyla o anda özellikle bu alt bölümün belki de bedeninin en nazik yeri olduğunu anladı.

Bu yüzden, ilkin vücudunun üst bölümüyle yataktan çıkmayı denemek istedi, kollayıp gözeterek başını yatağın kenarına doğru döndürdü, kolayca da başardı bunu; genişlik ve ağırlığına karşın, vücudu sonunda başın dönüşünü izledi. Ama başını yatağın dışına alıp boşlukta tutar tutmaz, böyle bir yol izleyerek ilerlemekten korktu; çünkü kendisini nihayet bu durumda yere bıraktı mı, kafasının yaralanmaması için adeta bir mucize gerekliydi. Oysa şimdi her zamankinden çok aklının başında bulunacağı zamandı; dolayısıyla, en iyisi yine yatakta kalmaktı.

Ama onca zahmetten sonra eskisi gibi yine ahlayıp oflayarak yatakta yatıp bacakçıklarının belki eskisinden de fena birbirleriyle boğuştuğunu görünce ve bu keyfi davranışları düzene sokmak için aklına bir çare de gelmeyince, yatakta asla kalamayacağını, yataktan kurtulmak için en ufak bir umut bile bulunsa, bu umut uğrunda her şeyi feda etmesinin en uygun davranış olacağını geçirdi içinden. Beri yandan, elden geldiği kadar serinkanlı düşünüp taşınmaları, umutsuzlukla verilecek kararlara yeğlemek gerektiğini zaman zaman aklına getirmeyi unutmuyordu. Böylesi anlar pek büyük bir dikkatle pencereye dikeyordu gözlerini; ancak, dar sokağın karşı yakasını da bürüyen sisin görünümü, insana pek güven ve neşe sağlayacak gibi değildi. Saatin yeniden vurması

üzerine: 'Yedi oldu!' diye söylendi kendi kendine. «Saat yedi oldu, hâlâ bu yoğun sis kalkmadı.» Sanki tam bir sessizlik başgösterirse gerçek ve normal durum yeniden dönüp gelecekmış gibi bir umuda kapılarak, kısa bir süre nefes almasını yavaşlatıp kımıldamadan yattı.

Ama sonra: 'Saat yediyi çeyrek geceyi vurmadan, her ne pahasına olursa olsun yataktan çıkmalıyım tamamen', diye düşündü. 'Zaten o zamana kadar beni sormak üzere firmadan biri gelecektir, çünkü yediden önce açılır mağaza.' Bunun üzerine vücudunu boylu boyunca ve vücudunun her bir yerini aynı ölçüde yataktan aşağı sarkıtmaya çalıştı. Kendini yataktan aşağı bıraktı mı, yere düşerken iyice havaya kaldıracağı başı belki bundan hiç zarar görmeyecekti; sırtı sertleşmiş benziyordu; düşmeden dolayı herhalde incinmezdi. Onu en çok kaygılandıran, sözkonusu davranışın ister istemez yol açacağı büyük gürültüydü ve gürültü bakarsın bütün kapıların ardında korku değilse bile tasa uyandıracaktı. Ama böyle bir şeyin de göze alınması gerekiyordu.

Gregor, vücudunun bir yarısını yataktan dışarı sarkıtmıştı ki - başvurduğu yeni çare kendini zora koşan bir girişimden çok bir oyundu, bütün yapılması gereken, hamleler halinde yataktan aşağı sarmaktı -, yardımına bir koşan olsa bu işin ne kadar kolaylaşacağını düşündü. Güçlü kuvvetli iki kişi -babasıyla hizmetçi geldi aklına - tamamen yeterdi; bunların bütün yapacağı, kollarını bombeli sırtının altına sokarak kendisini yataktan sıyrıp almak, sonra sözkonusu -yükle yere eğilerek onun döşeme üzerinde yüzüstü dönmesini dikkat ve sabırla beklemektir. Döşeme üzerinde inşallah bir anlam kazanırdı bacakçıkları. Kapılar kilitli olmasa bile, gerçekten bağırp yardım istemesi doğru muydu? Bunu düşünür düşünmez, tüm çaresizliğine karşın gülümsemeden duramadı. O anda yataktan sarkmasını gittikçe artırmış, dengesini güç koruyabilecek duruma gelmişti, artık hiç vakit geçirmeden kesinlikle karar vermesi gerekiyordu; çünkü daire kapısının zili çaldığında, yediyi on geceyi gösteriyordu saat. Gregor: 'Mağazadan biri geldi muhakkak!' diye söylendi kendi kendine ve adeta donup kaldı; ama bacakçıkları boşlukta inadına daha hızlı devinmeye başlamıştı. Bir an için her şey sessizliğe gömüldü. Nasılsa saçma bir umuda kapılarak: 'Açmayacaklardır kapıyı', diye geçirdi içinden. Ama derken, tabii her zamanki gibi, hizmetçi sert adımlarla yürüyüp kapıyı açtı. Gregor daha «Günaydın!» sözcüğünü işitir işitmez, gelenin kim olduğunu anladı. Müdür Bey'in kendisiydi. Ne diye sanki işe en ufak bir gecikmede insanın hakkında hemen en kötü kuşkuvarın beslendiği bir firmada çalışmaya mahkûm edilmişti! Firmada çalışanların hepsinin de hiç ayrıcasız kalpazan kişiler mi olması gerekiyordu? Bunların arasında şöyle birkaç sabah saatini bile firma yararına geçirmese vicdan azabından deliye dönüp, adeta bir daha yataktan çıkamayacak duruma düşen sadık ve işine bağlı kimseler yok muydu? Aslında böyle bir şey gereksizdi ya, diyelim bir soruşturmada bulunulacaktı, çıraqlardan biri yollanıp bu iş ona yaptırılmaz mıydı sanki? İlle Müdür Bey'in kendisi mi çıkıp gelmeli, hiçbir günahı olmayan aile bireylerine kuşku uyandırıcı bu geç kalma işiyle ilgili soruşturmanın ancak Müdür Bey'in zekâsına havale edilebilecek kadar önemli olduğu mu gösterilmeliydi? Gregor, doğru dürüst bir karara varmaktan çok, ilgili düşüncelerin yol açtığı telaşla bütün gücünü toparlayıp yataktan dışarı attı kendini. Yüksek perdeden pat diye bir ses duyuldu. Ama buna gerçek anlamda bir gürültü denemezdi. Düşmenin yol açtığı sesi, halı biraz yumuşatmıştı; sonra, sırtının da sandığından esnek olduğunu gördü Gregor, bu yüzderi düşüşü pek dikkati çekmeyen bir ses çıkarmıştı. Ne var ki, yeteri kadar kollayamadığı başı yere vurmuştu, öfke ve acıyla kafasını çevirip halıya sürtmeye başladı.

Müdür Bey'in soldaki yan odadan: «İçerde bir şey düştü», dediğini işitti; günün birinde Müdür Bey'in başına da, bugün kendisinininkine benzer bir olay gelemes mi sanki, diye geçirdi içinden. Doğrusu böyle bir şeyin olabileceğini kabul etmek gerekiyordu. Ama Gregor'un içinden geçirdiği soruya kabaca cevap verir gibi, o anda bitişik odada Müdür Bey birkaç sert adım atarak rugan çizmelerini gıcırdattı. Sağdaki bitişik odadan ise kızkardeşinin fısıldadığı duyuldu: «Gregor! Müdür Bey geldi.» - «Biliyorum», diye cevapladı Gregor; ancak, kızkardeşinin işitebileceği kadar da sesini yükseltmeyi göze alamamıştı.

O anda: «Gregor!» diye babası seslendi soldaki bitişik odadan. «Müdür Bey geldi, Gregor! Senin sabah treniyle neden yola çıkmadığını soruyor. Ne cevap vereceğimizi bilemiyoruz. Hem Müdür Bey bizzat seninle konuşmak istiyor. Aç kapıyı lütfen! Müdür Bey, odadaki dağınıklığı hoş görecektir sanırım.» Bu konuşma arasında: «Hayırlı sabahlar, Bay Samsa!» diye nazik seslendi Müdür Bey. Annesi: «Gregor rahatsız galiba», dedi. Babası, hâlâ kapıda konuşup duruyordu. «Rahatsız Gregor», diye ekledi annesi, «inanın bana Müdür Bey. Yoksa hiç treni kaçırır mıydı! Akıllı hep işinde çünkü. Akşamları asla sokağa çıkmıyor, bu yüzden nerdeyse kızdığım bile oluyor kendisine. Şimdi ise sekiz gündür burada; ama her akşam evde kalıp hiçbir yere gitmedi. Masanın başında bizimle oturup sessiz sedasız gazetesini okuyor ya da tren tarifelerini inceliyor. Biraz oyalanmak istedi mi kıl testereyi alıyor eline, çalışmaya koyuluyor. Örneğin, iki, üç gecelik bir çalışmayla küçük bir resimlik oyup çıkardı tahtadan. Hoş bir şey hani, görseniz şaşarsınız, içerde asılı duruyor. Kapıyı açsın, hemen görürsünüz. Şunu da söyleyeyim ki, sizin burada bulunmanızdan mutluluk duyuyorum, Müdür Bey. Biz yalnız olsak, Gregor'a açtıramazdık kapıyı. Öyle inatçıdır ki! Sabahleyin kendisi hayır falan dedi ama, yine de rahatsız olduğu belli.» Bu anda Gregor, usulcacık ve düşünceli: «Şimdi geliyorum!» diye seslendi odadan; ama dışardaki konuşmanın tek kelimesini bile kaçırmamak için yerinden kımlıdamadı. Müdür Bey'in annesine: «Oğlunuzun bu davranışını açıklayacak başka neden de bulamıyorum zaten hanımefendi!» dediğini işitti. «Öyle ciddi bir şey olmasa bari. Öte yandan, biz iş adamları, maalesef mi diyeceksiniz artık, Al-laha şükür mü, hafif rahatsızlıkları çok vakit işimizi düşünerek düpedüz yadsımak zorundayız.» Babası sabırsızlanmıştı, yeniden kapıya vurarak: «Ne diyorsun, Gregor? Müdür Bey içeri girebilir mi artık?» diye sordu. Ama Gregor: «Hayır!» diye cevapladı. Soldaki bitişik odada tatsız bir sessizlik baş-göstermişti, sağdaki bitişik odada ise kızkardeşi hıçkırarak ağlıyordu.

Ne diye kızkardeşi ötekilerin yanına gitmiyordu sanki? Galiba uykudan yeni kalkmış, giyinmeye hemen hiç vakit bulamamıştı. Peki, ne diye ağlıyordu acaba? Kendisi yataktan kalkarak, Müdür Bey'in odaya girmesine izin vermediğinden mi? Yoksa firmadaki işini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyordu da, işini kaybedince, patronun eski alacak hesaplarıyla anne ve babasının yakasına yeniden yapışacağından korkuyordu, onun için mi? Ama bunlar şimdilik yersiz tasarlardan öte bir şey değildi; Gregor henüz buradaydı ve ailesini bırakıp gitmeyi aklının ucundan geçirdiği yoktu. Şu anda halının üzerinde yatıyordu gerçi ve ne durumda olduğunu bilen biri, kendisinden Müdür Bey'i odaya koyvermesini gerçekten istemeye kalkmazdı. Sonradan uygun bir mazeretle kolay açıklanabilecek böyle bir kabalıktan ötürü de çalıştığı yerden hemen kapı dışarı edilemezdi. Gregor'a öyle geliyordu ki, onu ağlayıp sızlamalar ve ikna yollu sözlerle rahatsız edeceklerine, kendi haline bırakmaları çok daha uygundu. Ama işte ne durumda bulunduğu ilişkin kesin bir şey bilmemeleri, evdekileri böyle davranmaya zorluyor ve davranışlarını bağışlatıyordu.

Bu anda: «Bay Samsa!» diye bağırdı Müdür Bey sesini yükselterek. «Ne oldu, ne var? Odanıza kapanmışsınız, evet veya hayırdan başka bir cevap çıkmıyor ağızınızdan. Anne ve babanızı yok yere büyük üzüntülere sokuyor, ayrıca, hani söz arasında söylüyorum, işinizi doğrusu görülmedik biçimde savsaklıyorsunuz. Şu an, anne ve babanızla patronunuz adına konuşuyor ve sizden hemen bana kesin bir açıklamada bulunmanızı önemle rica ediyorum. Hayret doğrusu, hayret! Ben sizi sakın, akıllı başında biri bilirdim; oysa şimdi kendinizi durup dururken acayip kaprislere kaptırmış görünüyorsunuz. Patron bu sabah bana, işinize böyle geç kalmanızın nedeni sayılabilecek kimi şeyler çıtlatmadı değil; bu yakında size verilmiş alacakları tahsil yetkisiyle ilgili şeyler hani. Ama ben Allah için böyle bir nedenin sözü edilemeyeceği konusunda nerdeyse şerefim üzerine temin ettim kendisini. Ancak, şimdi bu akıl almaz inatçılığınızı görünce, sizi en ufak şekilde savunmak için hiçbir istek duymuyorum. Hem firmadaki yeriniz de öyle pek sağlam sayılmaz. Başlangıçta niyetim sizinle yalnız konuşmak, bunları başka kimse işitmeden size söylemekti. Ne var ki, burada bana boş yere zaman harcattığınızı görünce, neden söyleyeceklerimi sayın anne ve babanız da işitmesin, anlamıyorum. Diyeceğim, son zamanlardaki çalışmanız hiç de memnunluk verici değildi. Doğru; pek verimli çalışmalar için elverişli denebilmekten uzak bir sezondur; ancak hiç iş

yapılamayacak kadar da kötü bir sezon yoktur Bay Samsa ve olamaz.» Gregor, akli başından giderek ve telaşından her şeyi unutarak: «Ama Müdür Bey!» diye cevapladı içerden. «Şimdi açıyorum kapıyı. Hafif bir rahatsızlık, o kadar; bir baş dönmesi yataktan kalkmamı engelledi. Şu an henüz yataktayım, ama eski zindeliğime büsbütün yine kavuşmuş hissediyorum kendimi. İşte çıkıyorum yataktan. Birazcık daha sabrederseniz! Düşündüğüm kadar kolay gerçekleşmeyecek yataktan çıkmam. Ama artık kendimi iyileşmiş hissediyorum. Nasıl da öyle durup dururken insanın üzerine çullanıyor şu hastalık! Dün akşam hiçbir şeyim yoktu; annem ve babam da biliyor ya; ama hayır, dün akşam da üzerimde hafif bir kırıklık hissetmişim. Halimden de anlaşılıyordu. Ne diye durumu firmaya haber vermedim bilmem. Ama insan hastalığını evde kalmaksızın da atlatabileceğine inanıyor hep. Müdür Bey, anne ve babamı üzmeyin ne olur? Bana yönelttiğiniz suçlamalar için bir neden yok çünkü; sonra, bu konuda şimdiye dek kimse bana bir şey söylemedi. Sanırım, yolladığım son sipariş listelerini görmemiş olacaksınız. Hem saat sekiz treniyle de yola çıkacağım; birkaç saatlik dinlenme iyi geldi. Burada boşuna vaktinizi kaybetmeyin, Müdür Bey. Birazdan kendim mağazaya geleceğim. Lütfen bunu patrona bildirip, saygılarımı iletin kendisine.»

Gregor bütün bunları çabuk çabuk, ne konuştuğunu pek bilmeksizin söylerken, herhalde daha önce yatakta edindiği beceri sayesinde güçlük çekmeden sandığa yaklaşmış ve ona tutunarak doğrulmuştu. Gerçekten kapıyı açacak, gerçekten ortada gözükp Müdür Bey'le konuşacaktı. Şimdi odadan çıkmasını isteyip duranların, kendisini görünce ne diyeceklerini çok merak ediyordu. Baktı ki korkudan donakaldılar, o zaman artık sorumluluk diye bir şey tanımayacak ve içi rahatlayacaktı. Ama her şeyi serinkanlı karşıladılar mı, kendisi de telaşa kapılmak için bundan böyle ortada bir neden görmeyecek ve elini çabuk tuttu mu saat sekiz trenine yetişebilecekti. İlk birkaç kez sandığın cilalı pürüzsüz yüzeyinden gerisin geri kaydı aşağı, ama son bir davranışında dimdik doğruldu. Ne denli kıvrandırıcı olursa olsun* karnındaki ağırları artık umursadığı yoktu. Derken oracıktaki bir sandalyenin arkalığına attı kendini, bacaklarıyla sandalyenin kenarlarına sımsıkı yapıştı. Bu yoldan, vücudu üzerindeki denetimi de ele geçirmişti; hiç sesini çıkarmadan bekledi, çünkü Müdür Bey'in sözlerini bundan böyle işitebiliyordu.

Anne ve babasına: «Bir tek kelime anladınız mı konuştuklarından?» diye sorduğunu işitti Müdür Bey'in. «Bizi aptal yerine koymuyordur sanırım?» - «Daha neler!» diye cevapladı annesi yüksek sesle; ağlamaya başlamıştı. «Belki de ağır hasta yatıyor, Gregor, biz de ona eziyet edip duruyoruz.» Sonra: «Grete! Grete!» diye seslendi annesi. Karşıdan: «Efendim anne!» dediği duyuldu kızkardeşinin. Gregor'un odasının aracılığıyla birbirleriyle haberleşiyorlardı. «Hemen doktora koş Grete! Gregor hasta! Çabuk bir doktor alıp gel! Az önce nasıl konuştuğunu duymadın mı?» Annesinin bağırarak konuşmasıyla kıyaslanırsa dikkati çekecek kadar alçak perdeden; «Bir hayvan sesinden kalır yeri yoktu», dedi Müdür Bey. Derken babası, ellerini çırparak holden mutfağa doğru: «Anna! Anna!» diye bağırdı. «Durma koş, bir çilingir getir!» Hemen iki kız, etekliklerini hışırdatarak holden seğırtip geçtiler - kızkardeşi nasıl da giyinebilmiş ti o kadar çabuk - ve hızla kapıyı açıp çıktılar. Kapının arkalarından kapandığını bildiren bir ses işitilmedi; galiba kapı, büyük bir felâkete uğramış evlerdeki gibi açık bırakılmıştı.

Ama Gregor hayli yatışmıştı. Hani sesi, belki kulağı alıştığından, kendisine yeterince açık seçik, hatta eskisinden de açık seçik gelmesine karşın, yine de anlayamıyordu konuştukları. Ancak, şimdi, dışardakiler kendisinde anormal bir durumun varlığına inanıyor, ona yardıma hazır bulunuyorlardı. Bu yolda ilk önlemler alınırken açığa vurulan umut ve güven rahatlatmış Gregor'u. Kendini yine insan toplumu içerisine kabul edilmiş görüyordu ve doğrusu aralarında ayırım yapmaksızın gerek doktor, gerek çilingirden olağanüstü ve şaşırtıcı başarılar beklemeye başladı. Kesin önem taşıyan konuşmalarda bulunmasının zamanı yaklaşıyordu. Bu konuşmalar için sesine elden geldiği kadar netlik kazandırmak üzere bir iki öksürdü, ama bunu pek kısık sesle yapmaya çalıştı; çünkü bakarsın öksürüğünün sesi de insan öksürüğünden başka türlü çıkabilirdi. Ancak, bu konuda kendisi artık bir yargıya varmaktan çekiniyordu.

Bitişik odayı tam bir sessizlik kaplamıştı. Belki de anne ve babası Müdür Bey'le masada oturmuş, fısıldaşıp duruyor, belki de hepsi birden kapıya yaslanmış, içeriye kulak kabartıyorlardı. Gregor, sandalyeyle kendini yavaş yavaş ileriye doğru itti; derken sandalyeden elini çekerek kapıya doğru atıldı, kapıya tutunup doğruldu - bacakçıklarının tabanlarında bir yapışkanlık vardı -, bir an dinlendi burada. Sonra kilit içinde sokulu anahtarı ağızıyla çevirmeye uğraştı. Ne yazık ki doğru dürüst dişleri yoktu anlaşılan, anahtarı neyle tutacaktı? Ama çeneleri pek güçlüydü ve çenelerinin yardımıyla anahtarı gerçekten yerinden oynattı; bu arada bir yeri incinmişti mutlaka, çünkü ağzından kahverengi bir sıvı anahtar üzerine akıp oradan da yere damlamaya başladı. Bitişik odadan: «İşitiyor musunuz? Anahtarı çevirmeye uğraşıyor», dedi Müdür Bey. Bu söz, Gregor'u enikonu yüreklendirdi. Ama hepsi bağırmalıydı ona. Anne ve babası, hepsi: «Ha gayret, Gregor!» diye bağırmalıydı: «Sakın koyverme! Yüklen kilide, Gregor!» Gösterdiği çabaları evdekilerin merakla izlediği düşüncesiyle bütün gücünü toplayarak çılgın gibi anahtarı ısırdı. Anahtar döndükçe, o da kilidin çevresinde dolanıp duruyordu. Artık kendisini ayakta tutan ağız yalınız, gerektiğinde anahtara asılıyor ya da vücudunun tüm ağırlığıyla onu aşağı bastırıyordu. Nihayet çat diye açılan kilidin tiz sesine uykusundan uyandı adeta, rahat bir nefes aldı. «Çilingirsiz başardım işte!» diye söylendi kendi kendine ve kapıyı iyice açmak için başını kola dayadı.

Kapıyı bu tarzda açmak zorunda kalışı, kapının iyice açılmasına karşın Gregor'un henüz ortada görünmemesine yol açmıştı. Tam salona ayak atacakken pat diye sırtüstü yıkılmamak istiyorsa, kapı kanatlarından birinin çevresini pek büyük bir dikkatle usulcacık dolanması gerekiyordu. Kendisi henüz bu zor işle uğraşıp, başka şeye aldıracak vakit bulamazken, Müdür Bey'in birden yüksek sesle: «Oh!» diye bir ses çıkardığını işitti; ses, tıpkı bir rüzgâr uğultusunu andırıyordu. Az sonra da Müdür Bey'in kendisini gördü Gregor. Kapıya oradakilerin hepsinden yakın bulunan Müdür Bey elini açık ağzına bastırılmış, sanki görünmeyen, ama habire üzerine gelen bir güç karşısında yavaş yavaş gerilere çekiliyordu.

Müdür Bey'in odada bulunmasına aldırmayan annesi, geceden kalma dağınık ve dimdik saçlarla oracıkta dikiliyordu; Gregor'u görünce, ilkin ellerini kenetleyerek babasına baktı, sonra Gregor'a doğru iki adım atarak, giysisinin çepçevre açılıp yayılan etekleriyle yere yıkıldı; yüzü göğsüne düşmüş, adeta bütünüyle ortadan silinip kaybolmuştu. Babası, halinde düşmanca bir ifade, yumruğunu sıkı; Gregor'u gerisin geri sürüp odasından içeri tıkmak ister gibiydi; bir ara güvensiz gözlerle çevresine bakındı, ardından elleriyle gözlerini kapayıp güçlü göğsü sarsıla sarsıla ağlamaya koyuldu.

Bu durumda, salona girmeye kalkmadı Gregor, kapı kanatlarından sımsıkı sürmelenmiş olanına içerden yaslandı; öyle ki ancak yarı vücudu görülebiliyor, bu vücut üzerinde seçilen yana eğik başıyla odadakilere çıldır çıldır bakıyordu. Bu arada ortalık iyiden iyiye aydınlanmış, yolun karşı yakasında uzayıp giden başı sonu bellisiz gri siyah binanın bir bölümü -bir hastaneydi burası -, cephe kısmını katı bir biçimde oyup geçen düzenli pencereleriyle açığa çıkmıştı. Hâlâ dinmemişti yağmur, ama tek tek görülebilen ve adeta tek tek yukardan aşağı fırlatılan iri damlalar halinde yağıyordu şimdi. Masanın üzerini tabak fincan gibi şeyler doldurmuştu; çünkü babası için kahvaltı günün en önemli yemeğiydi ve bu yemeği bir yandan çeşitli gazeteleri okuyarak saatlerce sürdürürdü. Tam karşı duvarda, Gregor'un askerlik döneminden kalma bir resim asılıydı ve resimde Gregor eli meçinde, tasa ve kaygılardan uzak gülümseyen, duruşu ve üniformasına karşı herkesi saygıya davet eden bir teğmen olarak görülüyordu. Holün kapısı açılmıştı; daire kapısı da açık bulunduğundan, aşağı inen merdivenin baş tarafı seçilebilmekteydi.

«Evet!» dedi Gregor; evde serinkanlılığını yitirmeyen tek kişi kuşkusuz kendisiydi, bunu biliyordu. «Şimdi giyiniyorum. Koleksiyonu toparlayıp yola çıkacağım hemen. Yola çıkmama izin, izin verecek misiniz? Evet, Müdür Bey! Görüyorsunuz dikkatli değilim; çalışmaktan zevk duyarım. Şu geziler zahmetli bir iş, ama onlarsız da yaşayamam doğrusu. Peki ama, nereye gidiyorsunuz Müdür Bey? Firmaya mı? Firmaya, öyle mi? Burada geçenleri olduğu gibi rapor

edecek misiniz? Hani bir an oluyor, insan çalışacak gücü bulamıyor kendinde. Ama böylesi anlar, geçmişte yapılan işleri anımsamak ve ileride, engel ortadan kalktıktan sonra daha büyük bir şevk ve gayretle işe sarılmayı düşünmek için biçilmiş kaftandır. Nihayet Sayın Patron'a çok şey borçluyum, siz de pek iyi biliyorsunuz bunu. Öte yandan, anne ve babamla kızkardeşimin geçim yükü de benim omuzlarımda. Şu anda durumum nazik, ama bu durumdan yine kendimi sıyırıp kurtaracağım. Güç bir iş, bari siz daha da güçleştirmeyin. Mağazada benim tarafımı tutun. Pazarlamacıları sevmezler, biliyorum. Tonla para kazanır, gel keyfim gel yaşarlar diye düşünürler. Bu önyargıyı daha bir dikkatle gözden geçirmek için, öyle zorlayıcı bir neden de çıkmaz insanın karşısına. Ama siz Müdür Bey, siz öbür personelden daha derli toplu görebilirsiniz durumu. Hani tamamen söz aramızda, Sayın Patron'un kendisinden bile daha derli toplu görebilirsiniz. Çünkü Patron bir iş adamı olduğundan, vereceği yargılarda kolay etki altında kalıp hizmetinde çalıştırdığı bir memurun aleyhinde bir tavır takınabilir örneğin. Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, yılın hemen bütününü mağaza dışında geçiren bir pazarlamacı dedikodulara, raslantılara ve nedensiz şikâyetlere kolayca kurban gidebilir, bunlara karşı asla savunamaz kendini, çünkü çokluk bunlardan haberi olmaz; olsa da, ancak bir geziyi bitkin sona erdirip firmaya döndüğü ve nedenleri artık bir türlü kestirilemeyen kötü sonuçların etkilerini öz varlığı üzerinde hissettiği zaman olur. Müdür Bey, gitmeyin böyle rica ederim. Bana birazcık hak verdiğinizizi gösteren bir tek söz söyleyin hiç değilse.»

Ama Müdür Bey daha Gregor'un ilk sözleri üzerine arkasına dönmüştü, yalnızca titreyen omuzları üzerinden dudaklarını iyice aralayarak Gregor'a bakıyordu; Gregor konuşurken bir an bile boş durmamış, ondan gözünü ayırmaksızın kapıya doğru sokulmuş, ama salondan çıkmasını önleyen gizli bir yasak varmış gibi bunu pek ağırdan yapmıştı. Derken hole geldi; ayağı birden salondan çekip alışına bakılırsa, öyle sanılabiliirdi ki, sanki ateş üzerine basmıştı. Ama holde sağ elini uzatabildiği kadar ileriye, merdivene doğru uzattı; orada kendisini tanrısal bir kurtuluş bekliyordu adeta. Gregor, mağazadaki konumunun iyice sarsılmasını istemiyorsa, Müdür Bey'in böyle bir ruh durumu içinde çekip gitmesine asla izin vermemesi gerektiğini seziyordu. Anne ve babası bu gibi şeyleri doğru dürüst kavrayabilecek yetenekten yoksundu; bunca yıl içinde firmadaki işini Gregor'un ömür boyu elinde tutacağı kanısını edinmiş ve şu anda kendilerini üzüntüye öylesine kaptırmışlardı ki, birazcık olsun ileriye görececek durumda değillerdi.

Müdür Bey'in alıkonulması, yatıştırılması, ikna edilmesi ve nihayet gönlünün kazanılması gerekiyor, Gregor'la ailesinin geleceği buna bakıyordu. Keşke kızkardeşi şimdi salonda bulunsaydı! Zeki bir kızdı hani; daha Gregor sırtüstü rahat rahat yatarken o ağlamıştı. Ve Müdür Bey'in, bu kadınlara düşkün adamın kızkardeşine karşı dayanamayıp onun dediğini yapacağı kuşkusuzdu. Şimdi kızkardeşi olsa dairenin kapısını kapar ve holde konuşacağı sözlerle Müdür Bey'i korkularından kurtarırdı. Gelgelelim kızkardeşi evde değildi, dolayısıyla Gregor'un kendisi harekete geçmek zorundaydı. Şu anda üstesinden gelebileceği devinimlerin neler olduğunu henüz bilmiyordu; bunu umursamaksızın, ayrıca demin konuştuklarının yine yanlış anlaşılabilirliğini, belki de yanlış anlaşıldığını düşünmeksizin kapı kanadından ayrıldı; aradaki boşluktan vücudunu ite kaka geçirmeye çalıştı. O sırada sofanın korkuluğuna iki eliyle gülünç denecek biçimde yapışan Müdür Bey'in yanına gidecekti. Ama hemen tutunacak bir yer arayarak, ufak bir çığlıkla bir sürü bacakçığın üzerine yığılıp kaldı. O saat, bu sabah ilk kez vücudunda bir rahatlık duydu; bacakçıkları sağlam bir zemine kavuşmuştu. Bacak-çıklarına tamamen söz geçirebildiğini görerek sevindi; hatta istediği yere kendisini taşıyıp götürmek için çaba bile harcıyorlardı. Artık tüm rahatsızlığının sona ermek üzere olduğuna inanmaya başladı, Gregor. Başka türlü hareket edemediğinden sağa sola sallanıyor, annesine hiç de uzak bulunmayan bir yerde, tam onun karşısında döşeme üzerinde yatıyordu ki, tamamen kendi içine gömülmüşe benzeyen annesi birden fırlayıp kalktı ayağa, kollarını iyice ileriye uzatıp parmaklarını gererek: «imdat! Aman Yarabbi! İmdat!» diye bağırmağa koyuldu. Gregor'u daha iyi görmek ister gibi başını yana eğmişti; ama derken, buna karşıt bir davranışla geri geri seğırtmek gibi bir saçmalığa kalkıştı; arkasında kurulu kahvaltı masasının bulunduğunu unutmuştu; masanın yanma gelir gelmez, adeta dalgınlığından hemen

üzerine oturuverdi; yanibaşında devrilen kocaman kahvedenlikten kahvenin sel gibi aktığını farketmemişe benziyordu.

Gregor, annesine bakarak: «Anne! Anne!» diye seslendi usulca, Müdür Bey bir an için tamamen aklından çıkmıştı; ama akan kahveyi görünce çeneleriyle birkaç kez boşluğa doğru hamle yapmadan duramadı. Bunun üzerine yeniden bağırmaya başladı annesi; masayı bırakıp kaçtı, karşıdan seğirtip gelen babasının kollarına bıraktı kendini. Ama Gregor'un o anda anne ve babasına ayıracak vakti yoktu; merdivenden inmeye koyulan Müdür Bey, çenesini korkuluğun üzerine dayayarak son bir kez dönüp arkasına baktı. Müdür Bey'e yetişmek isteyen Gregor, ileriye atıldı hemen. Müdür Bey anlaşılan bir şeyler sezinlemiş olacaktı, birkaç basamağı birden inmeye başladı. «Vay canına!» diye haykırdı evden çıkıp gitmek üzereyken ve ses bütün merdivenlerde çınladı. Ne yazık ki, Müdür Bey'in gidişi şimdiye dek serinkanlılığını pek yitirmemiş babasını da hayli şaşırtmışa benziyordu; çünkü Müdür Bey'in arkasından koşması ya da hiç değilse Gregor'u onun peşine düşmekten alıkoymaması gerekirken, sağ eliyle Müdür Bey'in şapka ve pardösüsüyle bir sandalyenin üzerinde bıraktığı bastonunu kapıp sol eliyle masadan büyük bir gazete aldı, ayaklarını yere vurup baston ve gazeteyi havada sallayarak Gregor'u odasından içeri tıkmaya çalıştı. Gregor'un yalvarıp yakarmalarının hiçbirisi para etmedi ve hiçbirisi de anlaşılmadı. Gregor başını istediği kadar süklüm püklüm döndürsün, babası ayaklarıyla giderek daha hoyrat yeri dövüyordu. Karşıda annesi serin havaya aldırmayarak bir pencere açıp dışarı sarktı, pencereden hayli ileride tuttuğu yüzünü ellerine gömdü. Bunun sonucu olarak sokakla merdiven arasında güçlü bir hava akımı başgösterdi, perdeler uçuşmaya başladı, masanın üzerindeki gazeteler hışırdayıp gazete yapraklarından kimisi esintiyle yerde sürüklenmeye koyuldu. Babası aman vermeksizin Gregor'u sıkıştırıyor, bu arada vahşi bir insan gibi sesler çıkarıyordu. Ne var ki, geri geri gitme konusunda Gregor'un hiç egzersizi yoktu ve gerçekten pek yavaş yürüyordu bu iş. Gregor bir arkasına döne-bilse, o saat odasında alabilirdi soluğu; ama fazla zaman isteyen dönme girişiyle babasını sabırsızlandırmadan çekiniyordu; üstelik her an babasının elindeki bastondan sırtına ya da başına öldürücü bir darbenin inmesi işten değildi. Ancak, sonunda Gregor için başka yapacak şey kalmadı; çünkü geri geri giderken gidiş yönünü bile koruyamadığını dehşetle farketmişti. Dolayısıyla, bir yandan göz ucuyla sürekli babasına bakarak elden geldiğince hızlı, ama gerçekte pek yavaş, dönme eylemine girişti. Herhalde babası iyi niyetini sezmişti ki, dönüş sırasında Gregor'a ilişmedi, tersine bastonunun ucuyla uzaktan onun bu girişimini yönetmeye çalıştı. Ne olurdu sanki, babası ağzından o katlanılmaz ıslıklı sesleri çıkarmasaydı! Bu sesler, Gregor'un aklını başından alıyordu. Nerdeyse tamamen arkasına dönmüştü ki, kulakları boyuna ıslık seslerinde, şaşıracak yine biraz gerisin geri çarketti. Ama sonunda çok şükür başıyla kapının önüne geldi, gövdesinin kapıdan kolay geçemeyecek kadar geniş olduğunu gördü. İçinde bulunduğ ruhan durumundan ötürü, kapının öbür kanadını da açıp Gregor'a geçebileceği gibi bir yer sağlamayı hiç düşünmedi babası; aklına taktığı tek şey varsa, Gregor'u bir an önce odasına tıkmaktı. Gregor'un doğrulup kalkarak, kapıdan geçmek için gerekli uzun boylu hazırlıklara girişmesine de asla izin verecek gibi görünmüyor, kendine özgü bir takım sesler çıkararak, sanki önünde hiçbir engel yokmuşçasına onu ileri doğru sürüp götürmeye uğraşıyordu; Gregor'un peşinden gelen ses, bundan böyle hiç de bir tek babanın sesi gibi çıkmamaktaydı. Ve gerçekten, işin şakaya gelir yanı kalmamıştı artık. Gregor, ne olursa olsun, ıkına sıkma kapıdan geçmeye çalıştı, yere sürtünmekten böğürlerinden biri baştan aşağı yara bere içinde kalmıştı, beyaz kapıda iğrenç lekeler bırakıyordu. Olduğu yere çivilenip kalan Gregor bazen tek başına kıpırdayacak gücü bulamıyor, bir tarafındaki ba-cakçıklar boşlukta habire çırpınırken, yere bastırılmış öbür taraftakiler sızlayıp duruyordu. Ansızın babası arkadan, Gregor'u gerçekten esenliğe kavuşturan bir tekme savurdu. Bunun üzerine havada uçtu Gregor, orası burası şiddetle kana-yarak soluğu odanın hayli içerlerinde aldı. Derken bastonla itilerek kapatıldı kapı ve sonunda ortalık yatıştı.

II

Ancak akşamın alacakaranlığında baygınlığa benzer derin uykusundan uyandı, Gregor. Kuşkusuz dışarıdan gelen gürültü olmadan da az sonra uyanacaktı, çünkü kendisini yeterince dinlenmiş ve

uykusunu almış hissediyordu; ama öyle sanıyordu ki, hemen belirip kaybolan bir ayak sesi ve hole açılan kapının sakınarak kapatılması onu uyandırmıştı. Sokaktaki elektrik fenerlerinin ışığı yer yer odanın tavanına ve mobilyaların üst kısımlarına vurmuştu; ama aşağısı, Gregor' un bulunduğu yer karanlıktı. Gregor, ancak şimdi değerini anladığı duyargalarıyla, henüz beceriksiz ve sağı solu yokla-yarak, ağır ağır kapıya doğru sürüklendi; kapının ardında neler olup bittiğini görmek istiyordu. Sol tarafı tatsız bir gerilim içinde bulunan bir tek uzun yaradan oluşuyordu sanki; iki dizi bacak üzerinde, hayli topallayarak yürümesi gerekiyordu. Üstelik bacakçıklarından biri, öğleden önceki olaylarda ağır bir yara almıştı - hani bir tek bacağının yaralanması mucizeydi - ve bu bacakçık cansız sürüklenip arkadan geliyordu.

Gregor ancak kapıya varınca, kendisini oraya çeken şeyin ne olduğunu anladı; bir yiyecek kokuşuydu bu; küçük kapının eşiğinde süt dolu bir kâse duruyor, sütün içinde ufak ufak doğranmış francala parçalan yüzüyordu. Nerdeyse sevincinden kahkaha atacaktı Gregor, çünkü sabahkine kıyasla açlığı daha da büyümüşü; hemen başını kâseye daldırdı, başı neredeyse gözlerinin üstüne kadar sütün içerisine gömüldü. Ama çok geçmeden, düş kırıklığına uğramış, kendini geriye çekti; hani yalnızca o incinmiş sol böğründen ötürü bir şey yemekte güçlük çektiği için yapmamıştı bunu - ancak bütün vücuduyla sesli sesli soluyarak yemek yiyebiliyordu -, genellikle en sevdiği yiyecek sayılıp kızkardeşinin kuşkusuz bu yüzden odasına getirip koyduğu sütün hiç tadına varamamıştı; hatta nerdeyse tiksinerken kâsedan çevirdi yüzünü, geri dönüp sürüne sürüne odanın ortasına geldi.

Gregor'un kapı aralığından gördüğüne göre, salonda gaz lambası yakılmıştı; ama her vakit günün bu saatinde babası, ikindi üzeri çıkan gazeteyi annesine ve bazen de kızkardeşine yüksek sesle okurken, şimdi ses seda işitilmiyordu. Belki kızkardeşinin her vakit anlattığı ve kendisine yazdığı mektuplarda sözünü ettiği bu gazete okumaların arkası kesilmişti. Ama ev kuşkusuz boş değildi, öyleyken enikonu bir sessizliğe gömülmüştü. «Şu bizim aile ne sakın bir hayat yaşıyor», diye söylendi Gregor kendi kendine, gözlerini dikip önü sıra karanlığa bakıp dururken, anne ve babasıyla kızkardeşine, böyle güzelim bir evde böyle bir hayat yaşama olanağını sağlayabildiğinden ötürü büyük bir gurur duydu. Ama ya şimdi bütün bu huzur, bu rahatlık, bu memnun yaşayıp gitmeler fecî bir şekilde sona ererse? Derken böylesi düşüncelerle oyalanmayı bırakarak biraz hareket etmeyi uygun gördü, odada aşağı yukarı gezinmeye başladı. Uzun akşam süresince bir kez yan kapılardan biri, bir kez de öbürü hafifçe aralanıp, sonra hemen kapatıldı; herhalde biri içeri girmek gereksinimini duymuş, ancak bundan enikonu sakınmıştı. Gregor, salon kapısının hemen yanına gelip durdu; odaya girmekten çekinen ziyaretçinin ne yapıp yapıp içeri girmesini sağlamak ya da hiç değilse kim olduğunu öğrenmek istiyordu. Ne var ki, kapı bir daha açılmadı ve Gregor da boş yere bekledi. Sabahleyin kapılar kilitliken yanına gelmek istemişti herkes; oysa şimdi kendisi bir kapıyı açmış, öbür kapılar da galiba gündüz açılmışken hiç kimse yanına uğramıyordu; üstelik anahtarlar da şimdi dışardan kilitte sokulu durmaktaydı. Ancak gece geç vakit salondaki ışık söndürüldü, anne ve babasıyla kızkardeşinin bu vakte kadar uyanık beklediklerini anlamak güç değildi; çünkü Gregor'un çok iyi işittiğine göre, her üçü de parmak uçlarına basarak salondan uzaklaşıyordu. Artık sabaha kadar kimse Gregor'un yanına uğramayacak demektir, yani şimdi bol zamanı vardı Gregor'un, bundan sonraki yaşamına nasıl bir çeki düzen vermesi gerektiğini kimse tarafından rahatsız edilmeksizin düşünüp kararlaştırabilirdi. Ama zemini üzerinde yamyassı bir durumda yattığı yüksek tavanlı geniş oda onu ürkütüyor, bu ürküntünün nedenini de bir türlü kestiremiyordu; çünkü beş yıldan beri yatıp kalktığı kendi odasıydı burası. Yarı bilinçli bir dönüşle, beri yandan hafif bir utanç duygusuyla seğirtip kanepenin altına girdi; sırtının biraz sıkışmasına ve başını yukarı kaldıramamasına karşın, o saat kendini pek rahat hissetti burada; üzüldüğü bir şey varsa, fazla geniş bedenini tümüyle kanepa altına yerleştirememesiydi.

Bütün gece kanepenin altında kaldı; biraz yarı uykuda geçirdi zamanı, açlığın etkisiyle ikide bir korkuyla sıçrayıp uyandı; biraz da kaygı ve tasalarla belirsiz umutlara kaptırdı kendini; ama bütün bunlar şimdilik serinkanlı davranması, sabretmesi ve ailesini alabildiğine kollayıp, içerisinde

bulunduğu durumda istemeyerek yol açtığı üzüntüleri onlar için katlanılır hale sokması gerektiğini gösteriyordu. Daha sabahın erken saatinde, aldığı yeni kararların gücünü sınaama fırsatını buldu; çünkü hol tarafından gelen kızkardeşi, nerdeyse tamamen giyinik, kapıyı açıp bir göz attı içeri. İlk anda Gregor'u bulamadı, ama derken onu kanepenin altında ele geçirince -Hay Allah, bir yerde olacaktı şu Gregor, odadan uçup gitmemişti ya - öylesine korktu ki, kendini toparlamaya fırsat bulamadan, dışardan vurup kapadı kapıyı. Ama sonra böyle yaptığına pişmanlık duymuş gibi kapıyı yine açtı hemen. Sanki odada bir ağır hasta, hatta yabancı biri varmış gibi parmak uçlarına basarak içeri girdi. Gregor başını ancak kanepenin kenarına kadar uzatmış, kızkardeşini izliyordu. Acaba kız-kardeşi süte el sürmediğini ve bunu da asla aç olmadığı için yapmadığını anlayacak mıydı? Kendisine daha uygun bir başka yiyecek getirecek miydi sonra? Doğrusu kanepenin altından fırlayıp çıkarak kızkardeşinin ayaklarına kapanmak ve ondan yiyebileceği iyi şeyler getirmesini rica etmek için alabildiğine güçlü bir istek duyuyordu; ancak kızkardeşi kendiliğinden böyle davranmadı mı, onun dikkatini bu nokta üzerine çekmektense açlıktan öldü, daha iyi. Ama kızkardeşi bîr anda süt kâsesini görerek hayrete kapılmıştı; dolu duruyordu kâse, yalnızca birazcık süt dört bir yanından yere dökülmüştü. Kızkardeşi elleriyle değil de, bir bezle tutarak kâseyi yerden kaldırdı ve alıp dışarı çıkardı. Gregor süt yerine kızkardeşinin ne getireceğini enikonu merak ediyor, kafasından bununla ilgili çeşitli düşünceler geçiriyordu. Ama kızkardeşinin o iyi yürekliğiyle yaptığı şeyi dünyada önceden sezinleyemezdi; kendisinin neden hoşlandığını anlamak üzere bir sürü yiyeceği eski bir gazetenin üzerine yayarak alıp gelmişti kızkardeşi; pişeli hayli zaman olup yan kokuşmuş sebze, donmuş beyaz bir salçanın ortasında akşam yemeğinden kalmış kemikler, biraz çekirdeksiz üzüm ve badem, Gregor' un iki gün önce yenilecek gibi olmadığını söylediği bîr peynir, bir parça yavan ekmek, üzerine yağ sürülmüş bir dilim ekmek, sonra yine yağ sürülüp tuz ekilmiş ikinci bir dilim ekmek. Hepsinin yanına da, galiba bundan böyle kesinlikle Gregor'a ayrılmış su dolu bir çanak konmuştu. Kendisi varken yemeğe el sürmeyeceğini bilen kızkardeşi incelik göstererek hemen odadan çıkıp gitmiş, hatta dilediği gibi rahat hareket edebileceğini Gregor'a sezdirmek üzere anahtarı çevirip kapıyı kilitlemişti. Yemek sözkonusu olunca, titremeye başlamıştı Gregor'un bacakçıkları. Hem vücudundaki yaralar da tamamen iyileşmişe benziyordu. Döşemenin üzerinde hareket etmesini engelleyen bir şey hissetmiyordu artık; buna hayret etti ve bir aydan fazla zaman önce parmağını birazcık kesmesine karşın, bu yaranın önceki gün kendisine yeteri kadar acı çektiğini düşündü. Yoksa kabalaşıp duygusuz-laştım mı eskisine göre? diye geçirdi içinden. Bütün yiyecekler arasında peynire karşı o saat şiddetli bir istek duydu, hırsla peyniri emmeye başladı. Çabuk çabuk, keyfinden gözleri yaşararak peyniri, sebzeyi ve salçayı birbiri ardından yiyip yuttu. Gelgelelim, taze yiyeceklerin tadını alamadı pek, kokularına bile katlanamadı; hatta yiyeceği şeyleri seçip seçip biraz uzağa taşıdı bunlardan. Kızkardeşi tekrar saklanıp gizlenmesi için bir işaret olarak usulca anahtarı çevirdiğinde, Gregor çoktan yiyeceğini yemiş, tembel tembel olduğu yerde yatıyordu. Anahtar sesi üzerine, nerdeyse uyuklar durumuna karşın korkuyla fırladı ve seğirterek yine kanepenin altına girdi. Ama yalnızca kızkardeşinin odada bulunduğu kısa süre için bile kanepenin altında kalmak büyük bir çabayı gerektiriyordu, çünkü çok yemekten karnı biraz şişmişti, kanepenin altındaki daracık yerde güç bela soluk alıyordu. Küçük çapta boğulma nöbetleri geçirerek, biraz dışarı fırlamış gözlerle kızkardeşini izledi; kızkardeşi, hiçbir şeyden habersiz, yalnız kalıntıları değil, Gregor'un asla elini sürmediği yiyecekleri de, sanki bundan böyle bir işe yaramayacaklarmış gibi, süpürgeyle bir araya topladı ilkin, sonra hepsini acele bir kovanın içerisine boşalttı, bir tahta kapakla ağzını kapadığı kovayı alıp dışarı götürdü. Kızkardeşi arkasına döner dönmez, Gregor kanepenin altından çıktı, uzanıp gerindi ve yellendi.

Bundan böyle her gün bu şekilde yemeğini yedi Gregor; bir öğün sabahleyin, anne ve babasıyla hizmetçi henüz uyurken; ikinci öğün genel öğle yemeğinden sonra; çünkü öğle yemeği yenir yenmez anne ve babası kısa bir süre kestiriyor, hizmetçi ise kızkardeşi tarafından bir şey alıp gelmesi için çarşıya yollanıyordu. Onların da Gregor'un açlıktan ölmesini istedikleri yoktu elbet: Ama belki Gregor'un yemek sorununa ilişkin kulaktan işittiklerinden öte bilgi sahibi olmaları

kazanamayacakları bir şeydi; ama belki kızkardeşi küçük de olsa bir üzüntüden esirgemek istiyordu kendilerini; çünkü Allah biliyor ya, zaten yeterince acı çekiyorlardı. O ilk günün öğle öncesi, doktorla çilingirin ne gibi bir bahaneye başvurulup evden yine uzaklaştırıldığını Gregor bir türlü öğrenemedi; çünkü kendini anlayamadıklarından, onun da başkalarını anlayabileceğini, kızkardeşi de aralarında olmak üzere hiç kimse düşünmüyordu. Dolayısıyla, kızkardeşi odasındaiken, onun yer yer göğüs geçirip ermişlere yakarışlarını işitmekle yetinmesi gerekiyordu Gregor'un. Ancak ilerde, kızkardeşi duruma biraz alışınca - tam bir alışma tabii asla sözkonusu olamazdı - arada bir tatlı bir söz çalınmaya başladı Gregor'un kulağına. Örneğin, getirilen yemekler arasında şöyle adamakıllı bir temizliğe girişti mi: «Yemeği beğenmiş bugün anlaşılan», diyordu kızkardeşi. Giderek seyrekleştiği görülen karşıt durumlarda ise, adeta üzülmuş şöyle söylüyordu: «Gene hiç e! sürmeden bırakmış hepsini.»

Gregor, olup biten yeni olayları doğrudan haber alamıyorsa da, bitişik odalara kulak kabartarak kimi şeyler öğrenebiliyordu. Bitişik odaların birinde bir ses İşitmesin, hemen seğırtip kapıya yapıştırıyordu bütün vücudunu. Özellikle ilk zamanlar evde üstü kapalı da olsa, kendisini ilgilendirmeyen hiçbir konuşma yapılmıyordu. İlk gün boyunca bütün yemeklerde, bundan böyle ailenin nasıl davranması gerektiği konusu görüşülmüştü; ama yemek dışındaki zamanlarda yine aynı şey üzerinde konuşuyorlardı, çünkü anlaşılan kimse Gregor' la yalnız kalmaya yanaşmadığından ve ev de asla boş bırakılmak istenmediğinden, her vakit aile bireylerinden en az ikisi evde bulunuyordu. Ayrıca, hizmetçi daha ilk gün - olup bitenlerden neyi ve ne kadarım bildiği pek belli değildi - hemen işi bırakmasına müsaade etmesini ayaklarına kapanarak annesinden rica etmiş ve bir çeyrek saat sonra veda edip giderken, kendisine karşı alabildiğine büyük bir lütuf gösterilmiş gibi sözkonusu müsaadeye gözünde yaşlar akarak teşekkürde bulunmuş, kimseye olay konusunda bir şey çılatmayacağına kendiliğinden yemini bulan etmişti. Bu durumda kızkardeşi annesiyle beraber yemeği pişirme ödevini de üstlenmişti; ancak pek zahmetli bir iş değildi bu; çünkü evde hemen hiçbir şey yendiği yoktu. Boyuna Gregor evdekilerin birbirlerini boş yere yemeğe buyur ettiğini işitiyor, ama kimsenin de karşıdakinden «Teşekkür ederim, yedim yiyeceğim kadar», ya da benzeri sözlerden başka bir cevap alamadığını görüyordu. Hatta belki bir şey içildiği de yoktu evde. ikide bir kızkardeşi babasına bira isteyip istemediğini soruyor, birayı kendisi alıp gelmek için can atıyor, ama babasının sustuğunu görünce, onun bu konudaki duraksamasını gidermek için kapıcının karısını da bira almaya yollayabileceğini söylüyordu. Ama derken babasının ağzından kesin bir hayır sözcüğü çıkınca, artık biranın lafı edilmez oluyordu.

Daha ilk gün babası, ailenin elindeki maddî olanakları hem annesi, hem de kızkardeşine bir bir açıklamıştı. Babası sık sık masadan kalkıyor, beş yıl önceki işinde uğradığı iflastan kurtarılmış Wertheim marka kasayı açarak bir belgeyi ya da bir not defterini alıp geliyordu. Babasının şifreli kilidi açışım ve aradığını içinden alıp kasayı yeniden kapayışını işitiyordu, Gregor. Babasının yaptığı açıklamalar, odadaki tutukluluk yaşamının başlamasından bu yana işittiği ilk sevindirici sözlerdi. Şimdiye dek babasının eski işinden geriye beş para bile kalmadığını düşünmüştü hep, hiç değilse babası kendisine bunun tersini kanıtlayan bir söz söylememişti. Ancak, Gregor da babasına bu konuya ilişkin bir şey sormamış, tek düşüncesi, hepsini katıksız bir umutsuzluğa sürükleyen iflas felâketini ailenin elden geldiğince çabuk unutmasını sağlamak olmuştu. Dolayısıyla, olağanüstü bir çalışmaya koyulmuş, göz açıp kapayacak kadar kısa sürede firmadaki yardımcılık görevinden pazarlamacılığa yükselmişti. Para kazanma bakımından bir pazarlamacının kuşkusuz bambaşka olanaklar vardı elinde; İş konusunda gösterilen basanlar hemen prim üzerinden hesaplanarak nakit paraya çevrilip eve getirilebiliyor, şaşırmış mutlu ailenin gözü önünde masanın üzerine konabiliyordu. Ne güzel günlerdi bunlar! Ve sözkonusu günler, hiç değilse aynı parlaklıkla bir daha yinelenmemişti sonradan; oysa Gregor öylesine çok para kazanmıştı ki, bütün ailenin geçim yükünü taşıyabilecek duruma gelmiş ve taşımıştı. Ne var ki günün birinde gerek aile bireyleri, gerek Gregor alışmıştı duruma; Gregor'un verdiği para evden şükranla alınıp kabul ediliyor, Gregor da seve seve bu parayı veriyordu. Ama evdeki içtenlik dolu

o pek sıcak hava zamanla kaybolmuştu. Hani Gregor'a yakınlığım hep korumuş bir kişi varsa, o da kızkardeşiydi; kendisinin tersine müziğe bayılan ve harikulade keman çalan kızkardeşini gelecek yıl, bunun doğuracağı büyük masrafa aldırmaksızın konservatuara göndermek, Gregor'un gizlice kafasında yaşattığı bir plandı. Sözkonusu masrafı, çalışıp bir başka yoldan çıkaracaktı. İş gezilerine çıkmadığı tasa sürelerde kızkardeşiyle söyleşilerinde sık sık konservatuarın sözü ediliyor, ama her vakit buna gerçekleşmesi düşünülemeyecek bir düş gözüyle bakılıyordu. Anne ve babası bu konuya ilişkin masum konuşmaları bile asla hoş karşılamıyorlardı; ancak, Gregor böyle bir şeyi kesin olarak kafasında yaşıyor ve Noel gecesi bunu resmen ailesine açıklamaya niyetleniyordu.

İşte Gregor dimdik kapıya yapışmış dışarıya kulak kabartırken, bulunduğu durumda hiç işine yaramayacak böylesi düşünceler geçiriyordu kafasından. Bazan vücudunda genel bir yorgunluk duyarak dışarıya kulak vermekten vazgeçiyor, kendi haline koyverilmiş başı kapıya vuruyor, her seferinde başını yine sımsıkı yakalıyordu hemen; çünkü en küçük bir gürültü bitişik salondan işitilip, oradakilerin susmasına yol açıyordu. Bir süre sonra babası, herhalde yüzü kapıya dönük: «Gene ne yapıyor Gregor öyle?» diye söyleniyor ve salondaki yarıda kesilmiş konuşma ancak bunun üzerine yavaş yavaş yeniden sürdürülmeye başlanıyordu.

Derken Gregor, vaktiyle geçirilen bütün felakete karşın, pek küçük olmakla beraber bir servetin hâlâ ailenin elinde bulunduğunu, şimdiye dek dokunulmayan faizlerinse aradan geçen zaman içinde biraz kabardığını yeterince açık seçik öğrenmişti; çünkü babası, biraz kendisi çoktandır bu gibi şeylere uğraşmadığından, biraz da annesi söylenilenleri hemen ilk seferinde kavrayamadığından, açıklamalarında sık sık tekrarlara kaçmıştı. Beri yandan, Gregor'un her ay eve getirdiği paranın da - hani Gregor maaşından yalnızca birkaç gulden ayırıyordu kendisine - hepsi harcanmayarak birazı biriktirilmiş ve zamanla bu para ufak bir yekûn oluşturmuştu. Kapının arkasında dikilen Gregor hızlı hızlı başını sallıyor, bu beklenmedik ileri görüşlülük ve tutumluluktan dolayı sevincini açığa vuruyordu. Gerçi biriktirilen parayla şimdiye kadar babasının patrona borcundan birazını daha ödeyebilir ve firmadaki işi üzerinden sıyrıp atabileceği gün daha da yaklaşırdı; ama babasının böyle davranması daha iyi olmuştu kuşkusuz. Gelgelelim, eldeki para ailenin örneğin faizlerle yaşamasına hiç de yetecek gibi değildi; belki bir, bilemedin iki yıl ailenin ayakta kalmasını sağlardı ancak. Yani gerçekte ilişilmemesi, darda kalınca kullanılmak üzere bir kenara kaldırılması gereken bir servetti bu ve ailenin geçimini sağlayacak paranın aslında çalışarak kazanılması gerekiyordu. Ne var ki, babası sağlıklı olmakla beraber yaşlı bir adamdı, beş yıl asla bir iş yapmamıştı, en azından kendisinden fazla bir şey beklenemez gibi değildi. Onca zahmetlere karşılık semeresiz kalmış bir ömrün ilk tatili olan bu son beş yılda fazla yağ bağlayıp şişmanlamış, pek hantallaşmıştı. Peki ama, kim kazanacaktı parayı? Evde bile bir yerden bir yere güçlülükle kıvılcıdanabilen, her iki günden birini nefes darlığı dolayısıyla kanepede üzerinde, açık pencerenin önünde geçiren annesi mi? Yoksa henüz on yedi yaşındaki bir çocuk olup güzel giyinmek, bol bol uyumak, ev işlerine yardım etmek; küçük çapta kimi eğlencelere katılmak ve -en başta keman çalmaktan oluşan yaşamı kendisine hiç de çok görülmeyecek kızkardeşi mi? Söz dönüp dolaşıp para kazanma zorunluluğuna üzerine geldi mi, ilkin Gregor kapıyı bırakıp çekiliyor ve kendini oracıktaki serin deri kanepenin üzerine atıyor, çünkü utanç ve üzüntüden vücudunu ateş basıyordu.

Çokluk bütün gece sabaha kadar burada kalıyor, bir an gözüne uyku girmiyor, saatlerce kanepenin üzerinde dönüp duruyordu. Ya da, ne kadar zahmetli bir iş olursa olsun, bir sandalyeyi ite kaka pencereye yaklaştıran, sonra tırmanıp pervaza çıkıyor, sandalyeye dayanarak pencereye ulaşıyor, eskiden bu davranışının üzerindeki ferahlatıcı etkisini nasılsa anımsayarak pencereden dışarı bakıyordu; çünkü az ilerdeki nesneleri bile günden güne daha bulanık görmeye başlamıştı. Eskiden sık sık dikkatine çarpan ve çirkin görünümünden ötürü lanetler savurduğu hastaneyi asla seçemiyordu artık. Sessiz, ama tamamen kent havası esen Charlotte Sokağı'nda oturduğunu çok iyi bilmeseydi, pencereden gördüğü yerin, gri renkteki gökle gri toprağın ayırt edilmeyecek gibi

birbiriyle kavuştuğu bir çöl parçası olduğuna inanabilecekti. Gözünden hiçbir şey kaçmayan kızkardeşi, yalnız iki kez Gregor'un sandalyesinin pencere önünde durduğunu görmüş, bundan böyle odayı her derleyip toplayışında sandalyeyi itip yine penceredeki eski yerine yerleştirmeye, hatta pencerenin iç kanadını açık bırakmaya başlamıştı.

Gregor kızkardeşiyle konuşup kendisi için katlandığı zahmetlerden ötürü teşekkür edebilse, onun kendisi için yaptıklarına daha kolay katlanabilirdi; ama şimdiki durumda eza duyuyordu bunlardan. Gerçi kızkardeşi durumun sıkıcılığını elden geldiğince gidermeye uğraşüyor ve zaman geçtikçe işin daha iyi üstesinden geliyordu; ancak, Gregor da zamanla her şeyin içyüzünü daha bir eksiksiz görmeye başlamıştı. Bir kez odasına kızkardeşinin ayak atması Gregor için korkunç bir şeydi; genellikle Gregor'un odasının manzarasıyla karşılaşmaktan evde herkesi esirgemeye pek dikkat etmesine karşın, kızkardeşi odasına girer girmez kapıyı kapayayım demeksizin doğru pencereye seğirtiyor, nerdeyse boğulacakmış gibi aceleci ellerle pencereyi açıyor, hava istediği kadar soğuk olsun, kısa süre pencerenin önünde dikilip derin derin solumadan yapamıyordu. Bu koşuşma ve gürültülerle her gün iki kez ürkütüyordu Gregor'u. Gregor bütün zaman kanepenin altında titreyip duruyor, pencere kapalıyken kendisiyle bir odada kalmaya katlanabilse, kızkardeşinin kuşkusuz onu bu gürültü ve patırtıyı işitmekten esirgeyeceğini çok iyi biliyordu. Birinde - Gregor'un dönüşümünden bu yana bir ayı geçmiş, kızkardeşi için Gregor'un görünüşünün pek şaşırtıcı yanı kalmamıştı - her zamankinden biraz önce çıkageldi kızkardeşi, Gregor'u hareketsiz ve korkutucu biçimde pencerenin önünde dikilmiş dışarı bakarken buldu. Hani kızkardeşinin odaya girmekten vazgeçmesi, Gregor için beklenmedik bir şey sayılmazdı, çünkü sözkonusu durumda kızkardeşinin hemen pencereyi açması olanaksızdı. Ama kızkardeşi içeri girmediği gibi, gerisin geri fırlayıp kapıyı kapamıştı. Yabancı biri görse, Gregor kızkardeşini pusuda beklemiş de, üzerine saldırıp ısırmaya yeltenmiş diye düşünebilirdi pekâlâ. Gregor, tabii hemen kanepenin altına girip saklandı; ama ancak öğleye kadar bekledikten sonra kızkardeşi çıkıp geldi yeniden, her zamankinden çok tedirgin bir hali vardı. Gregor, kızkardeşinin kendisini görmeye hâlâ katlanamadığını ve ileride de katlanamayacağını, vücudunun kanepenin altından dışarı fırlayacak ufak bir parçasını bile görüp soluğu kaçmakta almamak için kızkardeşinin kendini enikonu zorlaması gerektiğini anlıyordu. Dolayısıyla, vücudunun bu bir parçasını bile görmekten kızkardeşini esirgemek için, günün birinde yatak çarşafını sırtlanarak kanepeye taşıdı, dört saat harcadı bu iş için, çarşafı tüm vücudunu örtecek gibi kanepenin üzerine yerleştirdi; kızkardeşi kanepenin altına eğilip baksa bile kendisini artık göremezdi. Kızkardeşi gerekli bulmuyor mu, yine uzaklaştırabilirdi çarşafı; çünkü Gregor'un, keyfinden böyle büsbütün saklanıp gizlenmediği açıktı; ama kızkardeşi çarşafa dokunmadı, hatta Gregor birinde yeni düzeni nasıl karşıladığını görmek için başıyla çarşafı biraz araladığı zaman, kızkardeşinin bakışlarında bir şükran ifadesi sezer gibi oldu.

İlk ondört gün anne ve babası Gregor'un odasına girmeyi bir türlü göze alamadı. Şimdiye dek kendisine biraz miskin bir kız gözüyle bakarak ikide bir içerleyip durdukları kızkardeşinin gördüğü işi, anne ve babasının bundan böyle nasıl takdirle karşıladığının farkındaydı, Gregor. Bundan böyle kızkardeşi odasını derleyip toplarken annesiyle babası kapının önünde bekliyor ve kızkardeşi daha odadan çıkar çıkmaz, içerisinin ne durumda bulunduğunu, Gregor'un ne yiyip içtiğini, bu kez nasıl davrandığını, az da olsa halinde bir iyileşmenin sezilip sezilmediğini kendisinden bir bir anlatmasını istiyorlardı. Beri yandan annesi, bir an önce Gregor'u görüp onunla konuşmak istediğini söylüyor, ama babasıyla kızkardeşi, Gregor'un içerden can kulağıyla dinleyip tümüyle onayladığı akla uygun nedenler öne sürerek şimdilik kendisini bundan alıkoyuyorlardı. Ancak sonraları, annesine engel olabilmek için her seferinde çaresiz zora başvurdular. Annesi: «N'olur, bırakın beni, Gregor'a gideyim! Bahtı kara oğlum Gregor'a! Onu görmem gerekiyor, anlamıyor musunuz ha, anlamıyor musunuz?» diye bağırdıkça, Gregor, belki annesini içeri koyvermekle iyi edeceklerini, her gün değil kuşkusuz, haftada bir gün bunu pekâlâ yapabileceklerini geçiriyordu içinden. Annesi, bütün cesaretine karşın ne de olsa bir çocuk gözüyle bakılması gereken, belki Gregor'a hizmet gibi çetin bir ödevi aslında çocuksu bir düşüncesizlikten üstlenen kızkardeşine kıyasla, her şeyi çok daha iyi anlardı kuşkusuz.

Gregor'un, annesini görme isteği çok geçmeden gerçekleşti. En başta annesi ve babasını kollamak isteyen Gregor, gündüzün pencereye yaklaşmaktan çekiniyor, ayrıca birkaç metre karelik döşeme üzerinde sağa sola pek sürünemiyor, kıınıdamadan öylece yatıp kalmaya gece vakti bile zor katlanıyordu. Çok sürmemiş, yemek yemekten de en ufak bir zevk almamaya başlamıştı. Oyalanmak için duvarlarla tavan üzerinde ordan oraya tırmanıp gezinmek gibi bir alışkanlık edinmişti. Özellikle tavandan sarkmak çok hoşuna gidiyordu; döşeme üzerinde yatmaktan bambaşka bir şeydi bu; tavanda daha bir özgür soluyabiliyor, hafif bir titreme vücudunu sarıyordu. Tavandaki bu nerdeyse kendisini mutlu kılan oyalanmalar sırasında bazan öyle oluyordu ki, Gregor kendini koy-verip pat diye yere düşüyor, buna kendisi de şaşıyordu. Ama vücudunu kuşkusuz eskisiyle kıyaslanamayacak ölçüde denetim altında tutabiliyor, sert bir düşüşte bile hiçbir yeri örselenip zedelenmiyordu. Kızkardeşine gelince, Gregor'un oyalanmak için başvurduğu bu yeni uğraşı hemen farketmişti, çünkü Gregor sağda solda sürünüp dururken de vücudundaki yapışkan madde yer yer izler bırakıyordu; sürünme işini Gregor için elden geldiğince kolaylaştırmak isteyen kızkardeşi, bunu engelleyen eşyaları, yani en başka sandıkla yazı masasını ortadan kaldırmayı kafasına koymuştu. Ama bunu tek başına yapabilecek durumda değildi; babasından yardım istemeyi de göze alamıyordu; hizmetçininse yardıma gelmeyeceği kuşkusuzdu; çünkü evden ayrılıp gitmiş eski hizmetçinin yerini alan ve yılmadan işini gören yaklaşık onaltı yaşındaki bu kız mutfak kapısını sürekli kilitli tutup, onu ancak özel çağrılar üzerine açmak için aileden izin koparmıştı. Böylece bir gün, babası evde yokken, kızkardeşi annesinden yardım ister istemez, annesi duyduğu taşkın sevinçten çığlıklar atarak çıkıp geldi hemen, ama Gregor'un kapısının önünde birden sustu, ilkin kuşkusuz kızkardeşi odaya girip her şeyin yerli yerinde olup olmadığına baktı, ancak daha sonra annesinin içeri girmesine izin verdi. Gregor, yatak çarşafını apar topar daha aşağılara çekmiş, onun daha çok katlar ve kıvrımlar yapmasını sağlamıştı; doğrusu şimdi çarşaf bütünüyle gelişigüzel kanep üzerine atılmış izlenimini uyandırıyor. Ama Gregor, bu kez çarşafın altından çevreyi kolaçan etmeye kalkmadı; annesini henüz bu ilk defasında görmekten alıkoydu kendini, sonunda onun gelmiş olmasına sevinmekle yetindi. «Gel, gel! Ortalarda yoktur o!» dediğini işitti kızkardeşinin; kızkardeşi, herhalde annesini elinden tutmuş odadan içeri sokuyordu. Derken Gregor iki güçsüz kadının, ne de olsa ağır eski sandığı yerinden oynattıklarını, kendisini fazla zorlamasından korkan annesinin uyarılarına aldırmayan kızkardeşinin hep işin en zor bölümüne sahip çıkmak istediğini duydu. Pek uzun sürdü çalışma. Yaklaşık bir çeyrek saat süren uğraşmadan sonra annesi en iyisi sandığı odada bırakmak olduğunu söyledi, çünkü bir kez babası eve gelmeden işi bitiremeyecekler ve sandığı odanın ortasında bırakılırlarsa Gregor'un gelip geçeceği bütün yolu tıkayacaklardı; ikincisi: Adı geçen eşyaları odadan uzaklaştırmakla Gregor'un hoşuna gidecek bir şey yapacakları hiç de kesin değildi. Hatta tersi sözkonusuydu bunun; boş duvarın manzarası insanın adeta yüreğini sızlatıyordu; aynı duyguyu neden Gregor da duymasındı içinde, nihayet odadaki eşyalara hanidir alışmıştı, boş odada kendini öksüz hissedecekti. «Öyle olmayacak mı yani?» diye sordu annesi, konuşmasına son vererek, usulcacık; nerede bulunduğunu kestiremediği Gregor'un sesinin tonunu bile işitmesini önlemek ister gibi nerdeyse fısıltıyla konuşuyordu, çünkü Gregor'un konuşulan sözleri anlamadığından emindi. «Öyle değil mi hani? Eşyaları odadan uzaklaştırmakla adeta iyileşmesinden büsbütün umudu kestiğimizi ve hoyrat davranıp onu kendi başına bıraktığımızı Gre-gor'a göstermiş olmayacak mıyız? Sanırım en iyisi odaya hiç dokunmayıp nasılsa öyle bırakmak, ilerde yine aramıza döndüğünde Gregor'un hiçbir şeyi değişmemiş bulmasını ve arada geçen zamanı daha kolay unutmasını sağlamaktır.»

Annesinin bu sözlerini işiten Gregor, insanlarla eskisi gibi dolaysız konuşamamasının, aile içinde sürdürdüğü tekdüze yaşayışla birleşerek son iki ay içerisinde aklını başından aldığını anladı, çünkü odasının boşaltılmasını doğrusu ciddi olarak isteyebilmesini başka türlü açıklayamıyordu. Atadan kalma eşyalarla rahatçacık döşenmiş odayı, kuşkusuz içerisinde sağa sola sürünebileceği, ama beri yandan insan geçmişini çarçabuk ve büsbütün unutacağı bir ine çevirmek hevesine mi kapılmıştı gerçekten? Çünkü daha şimdiden bu geçmişini unutmak üzereydi ve hanidir işitmediği annesinin sesi onu silkip sarsarak uyandırmıştı. Hayır, hiçbir şey odadan uzaklaştırılmamalı, her

şey eski yerinde kalmalıydı. Eşyaların olumlu etkileri vardı durumu üzerinde, bu etkilerden yoksun kalamazdı. Eşyalar o saçma sağa sola sürünmelerini engellerse, bu kendisi için bir sakınca değil, büyük bir nimetti.

Ama ne yazık ki kızkardeşi bu konuda başka türlü düşünüyordu; Gregor'la ilgili sorunlar üzerinde konuşulurken anne ve babasının karşısına büyük bir otorite gibi çıkmaya alışmıştı ve bunda pek de haksız sayılmazdı. Dolayısıyla, şimdi de annesinin sözü kızkardeşinin, ilkin planladığı gibi yalnız sandıkla yazı masasının değil, kalması zorunlu kanepede dışında bütün eşyaların odadan çıkarılması üzerinde direktmesi için yeterli neden oluşturdu. Kızkardeşini böyle bir istekte bulunmaya götüren, elbet yalnız o çocuksu inadı, son zamanlar hiç beklenmezken ve güçlkle edindiği özgüven duygusu değildi; hani gerçekten kızkardeşi sürünme işi için çok yer gerektiğini, oysa bu konuda, görüldüğüne göre, odadaki eşyalardan Gregor'un hiç de yararlanmadığını saptamıştı. Ama belki yaşıtı .kızlarda rastlanıp her fırsatta kendisine doyum sağlamaya çalışan bir romantizm de bu bakımdan bir rol oynuyor ve Grete sözkonusu romantizmin ayarısına kapılarak Gregor'un durumunu gerçektekinden daha korkunç göstermek, böylece kendisine şimdiye kadarkinden daha çok hizmet etme olanağına kavuşmak istiyordu. Çünkü Gregor'la boş duvarlardan başka hiçbir şeyin bulunmayacağı bir .odaya Grete dışında kimse ayak atmayı kuşkusuz göze alamayacaktı.

Böylece annesinin sözünü dinleyip de kararından dönmedi Grete; odada alabildiğine tedirginlik içinde dikilen ve kararsız görünen annesi de sonunda sustu, sandığın dışarı çıkarılmasında kızkardeşine gücü yettiği kadar yardıma koyuldu. Eh, gerekirse sandıktan vazgeçebilirdi Gregor, ama masa odada bırakılmalıydı. Annesi ve kızkardeşi ahlaya poflaya sürükleyip götürdükleri sandıkla dışarı çıkar çıkmaz, hemen kanepenin altından başım uzattı; dikkatle ve elden geldiğince saygılı, nasıl yapıp da masayı odada bıraktırabileceğini anlamak istedi. Ama, kötü bir şans eseri, odaya annesi dönüp geldi ilkin; bitişik odada sandığı kucaklamış tutan kızkardeşi Grete, tek başına onu sağa sola sallıyor, ama bir türlü yerinden kımıldatamıyordu. Ancak, Gregor'u görmeye alışık değildi annesi. Gregor'un manzarası onu hasta yapabiliirdi; dolayısıyla, Gregor korkup geri seğirterek kanepenin ta arka ucuna kadar çekildi; ama çarşafın önde biraz oynamasını önleyecek vakit bulamamış, bu kadarı da annesinin dikkatini çekmeye yetmişti. Annesi bocaladı ansızın, bir an sessiz durdu, sonra dönüp Grete'nin yanına gitti. Her ne kadar Gregor ortada olağanüstü bir şey olmadığını, yalnız birkaç eşyanın yerinin değiştirildiğini ikide bir içinden geçiriyorsa da, az sonra kendi kendine itiraf ettiği gibi, annesiyle kızkardeşinin gidip gelmeleri, birbirlerine küçük çapta seslenişleri, eşyaların döşeme üzerinde çıkardığı cızırtılar, dört bir yandan katkılarla güçlenen bir büyük karmaşa etkisi yapıyordu üzerinde. Başını ve ayaklarını istediği kadar vücuduna yapıştırsın, karnını istediği kadar döşemeye bastırsın, bu duruma uzun süre katlanamayacağını kendi kendine söylemeden duramı-yordu. Derken odasını boşaltmaya başladılar. Sevip hoşlandığı ne varsa alıp götürüyorlardı; kıl testereyle diğer aletlerin bulunduğu sandığı dışarı çıkarmışlardı; şimdi yere sımsıkı gömülmüş duran ve ticaret akademisi öğrencisi, ortaokul öğrencisi, hatta ilkokul öğrencisiyken başında oturup ödevler yaptığı masayı yerinden oynatmaya uğraşıyorlardı. Annesiyle kızkardeşinin ne ölçüde iyi niyet sahibi olduklarını araştırmaya gerçekten vakit yoktu artık; zaten onların odada bulunduklarını nerdeyse unutmuştu; çünkü bitkin düşmüşler, bundan böyle suskun çalışmaya koyulmuşlardı, yalnızca döşeme üzerine basan ayaklarının ağır ve hantal sesi iştiliyordu. Bu yüzden, Gregor, hemen fırlayıp çıktı ortaya; tam o anda annesiyle kızkardeşi biraz soluk almak için bitişik odada yazı masasına yaslanmış duruyordu. İlkin neyi kurtarması gerektiğini gerçekten bildiği yoktu Gregor'un; ansızın gözü çıplak duvarda asılı kürklere bürünmüş kadın resmine ilişti; hemen tırmanıp duvara çıktı, vücudunu çerçevenin camına bastırdı; cam sımsıkı yapıştı vücuduna ve sıcak karnına iyi geldi. Şimdi vücudunu bütünüyle örten bu resmi hiç değilse kimse elinden alamayacaktı. Kadınların odaya dönüşlerini izlemek için başını salonun kapısına döndürdü.

Kadınlar fazla bir dinlenmeyi kendilerine çok görmüş, az sonra yine çıkıp gelmişlerdi; Grete kolunu annesinin beline dolamış, nerdeyse onu taşıyıp götürür gibiydi. «Peki şimdi ne alalım odadan?» diyerek çevresinde dolaştırdı bakışlarını. Ansızın, duvarda eğleşen Gregor'la göz göze geldi. Annesinin odada bulunduğunu düşünerek serinkanlılığını korumaya çalıştı, yüzünü annesine doğru eğdi, onu böylelikle çevresine bakmaktan alıkoymak istedi, sesi kuşkusuz titreyerek ve pek düşünmeden: «Gel seninle gidip biraz daha oturalım salonda, ha?» dedi. Kızkardeşinin Gregor için beslediği niyet açıktı; önce annesinin güvenliğini sağlayacak, sonra dönüp gelerek onu kovalayıp duvardan indirecekti. Eh, denesindi bakalım! Gregor, resmin üzerinde oturuyordu; onu vermeyecekti asla; onu vermektense, sıçrayıp Grete'nin suratına atlayacaktı.

Ama annesini asıl tedirginliğe sürükleyen de Grete'nin sözleri olmuştu; birden annesi kenara çekildi, çiçekli duvar kâğıdının üzerindeki devcileyin kahverengi lekeye ilişti gözü, gördüğü şeyin Gregor olduğunun gerçekte bilincine varmaksızın çığırktan ve hoyrat: «Aman Allahım! Aman Allahım!» diye bağırdı, tüm umudunu yitirmiş gibi kollarını açarak kanepenin üzerine yığıldı ve öylece kımıldamadan kaldı. Kız-kardeşi: «Görürsün sen, Gregor!» diye seslendi bunun üzerine; yumruğunu havaya kaldırarak dik dik Gregor'a baktı, Dönüşüm olayından beri kızkardeşinin doğrudan Gregor'a yönelttiği ilk sözlerdi bunlar. .Sonra kızkardeşi, annesinin baygınlığına karşı bir esans alıp gelmek için bitişik odaya seğirtti. Gregor da annesine yardım etmek istiyordu, resmin kurtarılmasına nasıl olsa daha vakit vardı; gelgelelim sımsıkı yapıştığı camdan ancak zorla kendini koparıp alabildi. Kız-kardeşine eskisi gibi akıl verip yardımda bulunabilirmişçesine salona seğirtti; ama kızkardeşi çeşitli şişecikleri araştırıp gereken esansı bulmaya çalışırken, ister istemez eli böğründe, arkasında dikilip bekledi. Kızkardeşi arkasına dönüp Gregor'u görünce korktu; şişelerden biri yere düşüp parçalandı; bir cam kırığı gelip Gregor'un yüzünü çizdi, dağlayıcı bir sıvı Gregor'un üzerinden yere aktı. Derken kızkardeşini Grete, daha fazla oyalanmaksızın, taşıyabildiği kadar çok şişeciği alıp annesinin yanına seğirtti; kapıyı ayağıyla itip arkasından kapadı. Bu durumda Gregor, belki kendisinin yüzünden ölümle yüz yüze gelen annesinden ayrılmıştı. Annesinin yanında kalması gereken kızkardeşini ürkütüp odadan kaçırmayı istemiyorsa, kapıyı açamazdı; beklemekten başka yapacağı bir şey yoktu. Kendi kendine yönelttiği suçlamalar ve yüreğini dolduran tasalarla içi bulanarak sürünme eylemine koyuldu; sürünmediği yer kalmadı, duvarlar, mobilyalar ve tavan üzerinde dolaştı sürünerek ve sonunda bütün odanın çevresinde döndüğünü hisseder hissetmez, umutsuzlukla büyük masanın üzerine yığılıp kaldı. Bir süre geçti aradan; Gregor bitkin uzanmış yatıyor, dört bir yanda sessizlik hüküm sürüyordu; belki hayra alamet değildi bu sessizlik. Derken kapının zili çaldı. Hizmetçi kendini mutfığa kilitlemiş bulunduğundan, çaresiz kızkardeşi Grete gidip açtı kapıyı. Gelen babasıydı. «Ne oldu, ne var?» dedi hemen. Grete'nin durumu anlaşılan her şeyi açığa vurmuştu. Kızkardeşi boğuk bir sesle cevap verdi, herhalde yüzünü babasının göğsüne bastırmıştı. «Annem bayıldı, ama yine iyileşti biraz; Gregor odasından kaçtı da.» - Beklemiştim zaten», dedi babası. «Size de söyleyip durdum hep, ama kadınlara laf anlatmak zor.» Açıkça görüldüğü gibi, Grete'nin pek kısa haberini babası kötüye yormuş, Gregor'un hoyrat davranmak gibi bir suçu işlediği sanısına kapılmıştı. Şimdi babasını yatıştırmaya çalışması gerekiyordu Gregor'un; çünkü durum üzerinde onu aydınlatacak ne vakti, ne gücü vardı. Bu yüzden, koşarak odasının kapısına sığındı, vücudunu bastırdı kapıya; babası holden salona ayak atar atmaz, odasına dönme konusunda alabildiğine içten bir niyet beslediğini, kendisini itip sürerek odasına tıkmanın gereksiz olduğunu, bu işin yalnızca kapının açılmasına baktığını, kapı açılmaya görsün, ortadan kaybolacağım hemen anlasın istiyordu.

Ancak babası, böylesi incelikleri algılayacak bir ruh durumu içinde değildi. Daha salona girer girmez, bir yandan tepesi atmış, bir yandan şen bir edayla: «Bak sen!» diye bağırdı. Gregor, başım kapıdan çekip babasına doğru kaldırmıştı. Babasını şimdi orada dikilmiş haliyle gerçekten hiç tasarlamamıştı kafasında; doğru, son zamanlar sağda solda sürünüp dolaşmalarından ötürü vakit bulup eskisi gibi evde olup bitenlerle ilgilenememişti; dolayısıyla, değişik durumlarla kar-

şılaşmaya aslında kendisini hazırlamış olması gerekiyordu. Ama yine de, yine de bu babası mıydı? Eskiden Gregor bir iş gezisinden eve döndüğü akşamlar kendisim üzerinde robdö-şambrla koltukta oturuyor bulduğu, doğrulup kalkmaya asla gücü yetmeyip yalnızca kollarını havaya kaldırarak döndüğüne sevindiğini belli eden, yılın birkaç pazarıyla büyük bayramlarda hep beraber yaptıkları gezilerde zaten yavaş yürüyen Gregor'la annesinin arasında onlardan daha yavaş bir ' tempoyla, eski paltosuna sarılmış, bastonunu hep sakınarak yere bastırıp ilerlemeye çalışan ve bir şey söylemek istedi mi, nerdeyse olduğu yerde durup yanındakileri çevresine toplayan adam mıydı bu? Oysa şimdi dimdik karşısında duruyordu bu adam; tıpkı bankalarda çalışan müstahdemlerden biri gibi, vücudunu sımsıkı saran düğmeleri yaldızlı lacivert bir üniforma giymişti. Ceketinin kaba dik yakasının üstünden kocaman katmerli çenesi sarkıyor, fırça gibi kaşların altında kara gözleri zinde ve uyanık bakıp duruyordu. Başka vakit hep dağınık ak saçları tepede alabildiğine özenle iki yana ayrılmış, yukardan aşağı taranmıştı. Yaldızlı harflerle belki bir bankanın isminin baş harfleri işlenmiş kasketini, bütün odayı dolaşan bir yay çizdirerek kanepenin üzerine attı ve üniformasının etekleri arkada uçuşarak, elleri pantolonunun ceplerinde, kaşlarını çatıp Gregor'un üzerine yürüdü. Galiba ne yapacağını kendisi de bilmiyor, ama ayaklarını alabildiğine havaya kaldırarak adımlarını atıyordu. Çizmelerinin pençelerinin o devcileyin büyüklüğü Gregor'u şaşırttıysa da, Gregor bu şaşkınlıktan yine sıyrıp aldı kendini; çünkü yeni yaşamının daha ilk gününden beri babasının, kendisine karşı enikonu sert davranılması gerektiği görüşünü savunduğunu biliyordu. Dolayısıyla, babasının önünden gerilere kaçtı; babası durunca kendisi de duruyor, babası kımıldar kımıldamaz kendisi de seğırtmeye başlıyordu. Böylece birçok kez odayı fır döndüler, ama öyle fazla önem taşıyan bir olay başgöstermedi; hatta tempodaki yavaşlıktan ötürü yapılan şey bir kovalamaca izlenimini uyandırmaktan uzaktı. Bu yüzden, Gregor da şimdilik döşemenin üzerinden ayrılmadı; ayrıca kaçıp duvarlar üzerine ya da tavana sığınmasını, babasının hiç de iyi karşılamayacağından çekiniyordu. Ancak, böylesi bir koşuşmaya bile uzun süre katlanamayacağını kendi kendine itiraf etmeden duramadı; çünkü babasının attığı bir adıma karşılık onun sayılamayacak kadar çok devinimde bulunması gerekiyordu. Nefes darlığı şimdiden kendini belli etmeye başlamıştı, zaten eskiden de ciğerleri için öyle pek güvenilir ve sağlıklı denemezdi. Bütün gücünü sözkonusu koşu için toparlamaya çalışarak rasgele yalpalayıp gidiyor, gözlerini pek açık tutmaya çalışmıyor, aptallığından koşma dışında bir kurtuluş umuduna asla kafasında yer vermiyor, titiz bir oymacılığın eseri olan mobilyaların köşeleriyle sivri uçları bir engel oluşturmaya karşın duvarlara sığınabileceğini adeta unutmuş bulunuyordu. O anda hafifçe fırlatılan bir şey havada uçarak hemen yanına düştü ve önü sıra yuvarlanmaya başladı. Bu bir elmaydı; hemen bunu bir ikincisi izledi; Gregor korkudan olduğu yerde durdu, bundan böyle koşmak yararsızdı, çünkü babası onu elmayla bombardıman etmeyi kafasına koymuştu. Büfenin üzerindeki meyvelikten kapıldığı elmalarla ceplerini doldurmuş, şimdilik pek nişan almaksızın onu elma yağmuruna tutuyordu. Al al küçük elmalar sanki elektriklenmiş gibi döşemenin üzerinde sağa sola yuvarlanıyor ve birbirlerine tosluyordu. Yavaşça atılmış bir elma Gregor'un sırtını sıyrıp geçti, sırtta herhangi bir yara bereye yol açmaksızın kayıp yere düştü. Ancak hemen onun ardından fırlatılan bir ikinci elma adeta içine İşledi Gregor'un; hiç beklemediği inanılmaz ağrı sanki yer değiştirirse kaybolup gidecekmiş gibi, ileriye doğru sürüklenmek istedi; ama kendini adeta yere çivilenmiş hissederek, duyuları tam bir karmaşa içinde, döşemenin üzerine serildi. Ancak son bir kez bakınca, oda kapısının ansızın açıldığını ve haykırıp duran kızkardeşinin önü sıra annesinin seğırtip geldiğini - annesinin üzerinde gömlek vardı, çünkü kızkardeşi baygın durumda nefes almasını kolaylaştırmak için giysilerini soymuştu -, annesinin daha sonra babasına doğru koştuğunu, kuşakları çözülmüş etekliklerin yolda belinden peş peşe kayıp yere düştüğünü, annesinin eteklikler üzerinden sendeleyerek babasının kollarına atıldığını, onu kucaklayıp onunla tam birlik ve beraberlik oluşturduğunu - ne var ki, Gregor'un gözleri olup bitenleri bundan böyle pek seçemez oldu -, ellerini babasının boynuna dolayarak, Gregor'un hayatım bağışlaması için yalvarıp yakardığını gördü.

Bir ayı aşkın süredir vücudunda taşıdığı ağır yara - kimse yerinden uzaklaştırmayı göze alamadığından, elma gözle görünür bir hatıra gibi etin içine gömülüp kalmıştı - tiksinti veren o feci görünümüne karşın, babasına bile Gregor'un nihayet ailenin bir üyesi olduğunu anımsatmıştı; kendisini düşman gözüyle görmemek, Gregor'a karşı duyulan nefreti içe atıp ona hoşgörüyü, yalnızca hoşgörüyü davranmak gerekiyordu. Gerçi Gregor, aldığı yara dolayısıyla devinim yeteneğini belki de sürekli yitirmişti ve şimdi odasının bir başından öbür başına gidebilmek için yaşlı bir malul gazi gibi dakikalar ve dakikalarca uzun bir zamanı gereksiniyordu - yükseklerde sağa sola tırmanmak diye bir şey sözkonusu olamazdı artık -, ama durumundaki bu kötüleşmeye karşılık kazandığı bir şey vardı, kaybettiğinin yerini haydi haydi tutuyordu: Her vakit akşam üzeri, kendisinin daha önceden hep bir iki saat dikkatle gözetlediği salonun kapısı açılıyor, salondan bakılınca seçilemeyecek gibi karanlıkta yatan Gregor, bütün aileyi aydınlık masanın başında otururken görebiliyor ve konuşmaları bir bakıma herkesin izniyle, yani eskisinden bambaşka türlü dinleyebiliyordu.

Kuşkusuz artık bu konuşmalar, Gregor'un otellerin daracık odalarında kendini rutubetli yatak yorganlar içerisine attığı geceler hep bir özlemle aklından geçirdiği eski günlerin canlı söyleşilerine benzemiyordu. Şimdi çokluk pek sessiz geçip gidiyordu zaman. Babası akşam yemeğinden az sonra koltuğunda uyuyakalıyor, annesiyle kızkardeşi ses etmemesi için birbirlerini uyarıyorlar, annesi lambanın iyice altına sokularak bir konfeksiyon mağazası için güzel güzel çamaşırlar dikeyor, tezgâhtar olarak bir yerde kendine iş bulan kızkardeşi, ilerde belki daha iyi bir işe geçebilmek umuduyla akşamları stenografi ve Fransızca öğreniyordu. Arada bir babası uyanıyor, uyuduğundan sanki hiç habersiz, annesine: «Bugün yine ne vakte kadar dikip duracaksın bakalım?» diyor, annesiyle birbirlerine yorgun gülümsüyorlar, derken babası yine hemen uykuya dalıyordu. Babası bir çeşit inatçılık gösterip evde bile müstahdem üniformasını üzerinden çıkarmaya yanaşmıyor, robdöşambırı boşuna askıda asılı dururken, o sanki her vakit hizmete hazırmış ve evde bile amirlerinin direktiflerini bekliyormuş gibi uyukluyordu. Bu yüzden, hemen daha başlangıçta, zaten yeni sayılmayacak üniforma, annesiyle kız-kardeşinin onca üzerine titremesine karşın temizliğini kaybetti. Gregor çokluk bütün gece, yaşlı babasının içinde alabildiğine rahatsız durumda, öyleyken mışıl mışıl uyuduğu lekelerden geçilmeyen ve yaldızlı düğmeleri hep ıslıl ıslıl parlayan giysiden gözlerini ayıramıyordu.

Saat onu vurur vurmaz, annesi usulca seslenerek babasını uyandırmaya, sonra onu ikna edip yatağa yatırmaya, uğraşıyordu; çünkü babasının durumunda doğru dürüst bir uykunun sözü edilemezdi; oysa sabah saat altıda görevine başlayacağı için bu uyku kendisine son derece gerekliydi. Ama, bankada müstahdem göreviyle çalışmaya başladığından beri davranışlarında açığa vurduğu bir dikbaşlılıkla, babası biraz daha masa başında kalmak için diretiyor, ancak bu arada hep de uyuyakalıyor ve o zaman sandalyesini yatakla değiştirmeye kendisini razı etmek için evdekiler aklı karayı seçiyordu. Annesi ve kızkardeşi küçük çapta uyanlarla ne kadar üzerine düşerlerse düşsün, babası nerdeyse bir çeyrek saat hep hayır anlamında usulcacık başını sallıyor, gözlerini kapalı tutup yerinden kalkmıyordu. Annesi kolundan çekip çekiştiriyor, kulağına hoşuna gidecek sözler söylüyor, kızkardeşi de işini bırakıp annesine yardıma geliyor, ama babasına bu da kâr etmeyerek, sözkonusu çabalar onun koltuğuna da ha çok gömülmesine yol açıyordu. Ancak kadınlar kollarına girince babası gözlerini açıyor, sırayla bir annesine, bir kız-kardeşine bakıyor ve hep şöyle söylüyordu: «Bu da yaşamak sözde! Yaşlı günlerimde göreceğim rahat bu ha?» Derken iki kadına yaslanıp, sanki kendi kendisi için alabildiğine büyük bir yükümüş gibi ağırdan alarak, onlar tarafından kapıya kadar götürülmesine rıza gösteriyor, kapıda annesiyle kız-kardeşini bir el işaretleriyle uzaklaştırıp bundan böyle yalnız başına ilerlemeye çalışıyor, ama az sonra annesi elindeki dikişi, kızkardeşi elindeki kalemi çarçabuk bir kenara bırakarak yine babasına yardım için arkasından koşuyorlardı.

Çalışmaktan yıpranmış ve aşırı yorgun.düşmüş bu ailede kimin Gregor'la öyle fazla ilgilenmeye vakti vardı. Eve harcanan para gittikçe kısılıyordu; hizmetçiye çaresiz yol verilmişti. Ak saçları başının çevresinde uçuşan iri yan bir kadın, pek ağır işleri görmek için sabah ve akşam eve uğruyor geri kalan işleri ise, o bir sürü dikişlerinin yanı sıra annesi yapıyordu. Hatta Gregor'un bir akşam satış fiyatları üzerinde konuşulurken öğrendiğine göre, eskiden annesi ve kızkardeşinin bayram ve seyranlarda takıp takıştırdığı çeşitli aile mücevherleri de elden çıkarılmıştı. Ama en büyük yakınma nedeni, şimdiki durumda kendilerine pek büyük gelen evden çıkamayışlarıydı; çünkü Gregor'un bir başka yere nasıl taşınacağı konusunda kimsenin aklına bir çare gelmiyordu. Ama evdekileri bir başka yere taşınmaktan alıkoymadığını pekâlâ seziyordu Gregor; çünkü birkaç hava deliği bırakılmış uygun bir sandığın içine koyup onu, bir yerden bir yere kolaylıkla götürebilirlerdi; ailesini ev değiştirmekten en başta alıkoyan, daha çok, kendilerini kaptırdıkları tam bir umutsuzlukla bütün akraba ve eş dost çevresinde kimsenin başına gelmeyen bir felakete uğradıkları düşüncesi idi. Elâlemin yoksul kişilerden beklediği ne varsa, hepsini eksiksiz yerine getiriyorlardı; babası bankadaki küçük memurlara kahvaltı için dışardan yiyecek alıp geliyor, annesi yabancı insanlara çamaşır dikeceğim diye kendini helak ediyor, kızkardeşi ise müşterilerin isteklerini yapmak için tezgâhın arkasında sağa sola koşturuyor, daha fazlasına da ailenin gücü elvermiyordu. Beri yandan annesiyle kızkardeşi, babasını yatağa yatırdıktan sonra dönüp gelerek ellerindeki işleri bırakıyor, birbirlerine sokulup yanak yanağa oturuyorlar, derken annesi Gregor'un odasını göstererek: «Şu kapıyı kapar mısın, Grete!» diyor, bunun üzerine Gregor yine karanlıkta kalıyordu; bitişikte ise annesiyle kızkardeşi gözyaşlarını birbirine katarak ağlaşıyor ya da donuk bakışlarla önlerindeki masaya bakıp duruyorlar, bu da Gregor'un sırtındaki yaranın sanki yeni açılmış gibi sızlamasına yol açıyordu.

Geceleri ve gündüzleri adeta gözlerini kırpmadan geçiriyordu, Gregor. Bazan, kapının bir dahaki açılışında işleri tıpkı eskisi gibi kendi eline almayı düşünüyordu; uzun zaman sonra yine patronla müdür, yardımcıları, çıraklar, aklından biraz zoru olan odacı, başka mağazalarda çalışan iki üç dost, bir taşra otelindeki oda hizmetçisi, bir anlık tatlı bir anımsama, bir şapkacı dükkânında çalışıp kendisine içtenlikle, ama pek nazlanarak kur yaptığı kasadar kız, bütün bunlar yabancı ya da artık unutulup gitmiş kimselerin görüntüleriyle karışarak hayalinde beliriyordu; ama kendisine ve ailesine yardım edebilmekten uzak, hepsi de yanına yaklaşılmaz kimselerdi; dolayısıyla, bunların sonradan yine zihninde kaybolup gitmesine seviniyordu. Ama bir an da geliyor, ailesiyle ilgilenmek için hiçbir istek duymuyordu; kendisine gereken bakımı göstermediklerinden ötürü bir hınç yüreğini dolduruyor, hangi yiyeceği canı çektiğini hiç bilmemesine karşın, yiyeceklerin saklandığı yere nasıl bir yolunu bulup ulaşacağına ilişkin olarak kafasında planlar kuruyordu; açlık falan hissetmese de, payına düşenleri toparlayıp alacaktı buradan. Artık onun pek hoşlanıp hoşlanmayacağını düşünmeyen kızkardeşi, sabahları işe giderken ayağıyla rasgele bir yiyeceği çarçabuk odasından içeri itiyor, akşam da sadece şöyle bir tadına mı bakılmış, yoksa, çok vakit olduğu gibi, el sürülmeden bırakılmış mı, hiç aldırmaz etmeden süpürge ucuyla çekip dışarı alıyordu. Odayı derleyip toplamak için artık hep akşamları uğruyor ve bu işi öylesine çabuk yapıp çıkarıyordu ki, daha çabuğu can sağlığıydı. Pislik duvarlar boyunca yol yol uzanıyor, sağda solda yumak yumak toz ve çıkartı görülüyordu, ilk zamanlar kızkardeşi geldiğinde, Gregor odanın en pis köşe bucağına gidip beklemiş, böylece kızkardeşine adeta sitemde bulunmak istemişti. Ama öyle anlaşıyordu ki, haftalarca olduğu yerde kalabilir, yine de kızkardeşi bildiğinden şaşmazdı; ortadaki pisliği kızkardeşi de Gregor gibi görüyordu, ama bu pisliğe el sürmemeyi anlaşılan kafasına koymuştu. Beri yandan, aslında bütün aileyi sarmış yepyeni bir duyarlılıkla, Gregor'un odasının derlenip toplanmasının kendisine bırakılmasına çalışıyordu kızkardeşi. Birinde annesi Gregor'un odasında büyük bir temizliğe girişmiş, ancak birkaç kova su harcadıktan sonra bu işi başarabilmişti. Ama aşırı rutubetin hasta yaptığı Gregor sonradan kanepenin üzerine serilip kızgın ve kımıldamadan yatmış, bunun da cezasını yine annesi çekmişti; çünkü akşam olup kızkardeşi Gregor'un odasındaki değişikliği farkederek farketmez, son derece alınmış bir tavırla oturma odasına seğırtmiş, annesinin yakaran bir edayla ellerim havaya kaldırmasına aldırmayarak, ansızın bir ağlama nöbetine kapılmıştı. Anne ve babası - babası kuşkusuz korkuyla fırlamıştı koltuğundan -

ilkın şaşkın ve çaresiz baka-kalmışlar, ama sonunda harekete geçmişlerdi; sağda babası Gregor'un odasının temizlenmesini kızkardeşine bırakmadığı için annesine atıp tutmuş, solda Gregor'un odasını bundan böyle asla temizlemeyeceğim! diye kızkardeşinin bağırdığı duyulmuştu. Beri yandan, annesi, sinirinden gözü hiçbir şey görmeyen babasını adeta çekip sürükleyerek yatak odasından içeri sokmaya çalışmış, kızkardeşi, hıçkırıklarla sarsılarak, küçük yumruklarıyla masayı dövmüştü. Gregor'a gelince, kimse kapıyı kapayıp onu bu manzaradan ve gürültü patırtıdan esirgemediğine öfkelenerek yüksek perdeden ısıksı sesler çıkarmaya başlamıştı.

Ama dışarda çalışmaktan bitkin düşen kızkardeşi usanıp eskisi gibi Gregor'la ilgilenmeye yanaşmasa bile, yerini hiç de annesinin alması gerekmez, Gregor ihmal edilmiş sayılmazdı; çünkü artık bir hizmetçi bulunuyordu evde. Uzun yıllar iri kemikli sağlam vücudu sayesinde pek çok varta atlatıp ayakta kalabildiği anlaşılan bu yaşlı dul kadının Gregor'dan pek tiksindiği yoktu. Öyle merak ettiği için değil, rasgele bir gün odasının kapısını açmış, Gregor'un düpedüz şaşırdığını ve kendisini bir kovalayan bulunmazken sağa sola koşmaya başladığını görünce, ellerini kucağında kavuşturup hayretle olduğu yerde kala kalmıştı. O gün bu gün de sabah ve akşam kapıyı şöyle bir aralayıp Gregor'a bakmaktan kendini alamıyordu. Hatta başlangıçta, belki kendisinin sevimli bulduğu: «Gelsene bakayım buraya, koca bokböceği seni!» ya da «şu koca bokböceğine de bak!» sözleriyle yanma bile çağırdığı olmuştu Gregor'u. Sözkonusu çağrıları Gregor düpedüz cevapsız bırakıyor, sanki kapı hiç açılmamış gibi yerinden kımıldamıyordu. Bu hizmetçi olacak kadına, canı istedikçe kendisini rahatsız edeceğine, odasını her gün temizlemesini tembih etselerdi ya! Birinde sabahın erken vakti - belki de yaklaşan baharı müjdeleyen fena bir yağmur camları dövüp durmaktaydı - hizmetçi yine bu türlü sözler söylemeye kalkınca, Gregor'un tepesi öyle attı ki, adeta üzerine saldırmak ister gibi, ama yavaş ve güçsüz, kadına doğru döndü. Ama korkuya kapılmayan kadın, yalnızca kapının yanbaşındaki bir sandalyeyi tutup havaya kaldırmıştı ve iyice açılmış ağzıyla oracıkta dikilirken niyeti açıkça belliydi: Elindeki sandalye Gregor'un sırtına indiği zaman ağzını kapayacaktı. Gregor yine arkasına dönerken: «Demek hepsi bu kadardı?» dedi ve sandalyeyi serinkanlılıkla köşedeki yerine bıraktı.

Bundan böyle Gregor hiçbir şey yememeye başlamıştı. Kendisi için hazırlanmış yemeğin önünden tesadüfen geçtikçe, sanki oyun olsun diye bir lokma alıp ağzına atıyor, lokmayı saatlerce ağzında tutup çokluk geri tükürüyordu. İlkın odasının durumundan duyduğu üzüntünün, kendisini yemek yemekten alıkoyduğunu düşündü, ama odasındaki değişikliğe pek çabuk alışmıştı. Başka yere yerleştirilemeyen eşyaları ha-bire kendi odasına tıkıştırıyorlardı ve evin bir odası üç bay'a kiralandığı için de böylesi eşyalar hayli çoktu. Ağırbaşlı baylar - Gregor'un bir yol kapı aralığından gördüğüne göre, üçünün de top sakalı vardı - yalnız kendi odalarında değil, bir kez kiracı bulunduklarından bütün evde, ama en çok mutfakta her şeyin düzen içinde ve yerli yerinde olmasına alabildiğine dikkat ediyorlar, işe yaramaz, her şeyden önce pis öte beriler görmeye asla katlanamıyorlardı. Üstelik odalarındaki mobilyaların çoğunu beraberlerinde getirmişler, bu yüzden evdeki eski eşyalardan kimisi gerekliliğini yitirmişti; satılabilecek gibi değilse de, sokağa atılmak da istenmeyen şeylerdi bunlar; dolayısıyla, hepsi de Gregor'un odasını boyluyordu. Kül sandığıyla mutfaktaki çöp bidonu da bunların arasındaydı. Kullanılmayacak gibi ne varsa, hep de pek aceleci hizmetçi tarafından Gregor'un odasına atılıp geçiliyordu. Allaha şükür Gregor, çokluk sözkonusu eşyayla onu tutan eli görüyordu yalnız. Belki de hizmetçinin niyeti, uygun bir zaman ve fırsatta eşyaları yine Gregor'un odasından almak ya da tümünü birden kaldırıp sokağa atmaktı. Ama ilk getirilip bırakıldıkları yerde kalıyordu hepsi; Gregor pılı pırtı arasında ıkına sıkına dolaşıyor, bunları yerlerinden sağa sola oynatıyordu; ortada sürünecek başka yer olmadığından, ilkin ister istemez yaptı bunu; ancak zamanla bundan giderek artan bir haz duymaya başladı; oysa sözkonusu gezinmelerden sonra, ölesiye yorgun ve üzgün, yine saatlerce yerinden kımıldamaksızın duruyordu.

Kiracı baylar bazan akşam yemeklerini ortaklaşa kullanılan salonda yediklerinden, kapı kimi akşamlar kapalı tutuluyordu; Gregor, kapının açık kalmasından pek kolay vazgeçebilmişti; nihayet kapı açık olduğu bazı akşamlar da bundan yararlanmamış, ailesi tarafından farkına varılmaksızın, odanın en karanlık bir köşesinde uzanıp yatmıştı. Ama bir defasında salonun

kapısını azıcık aralık bırakmıştı hizmetçi; kiracı baylar, akşamleyin içeri girip ışığı yaktıklarında da yine kapı açıktı. Baylar, eskiden babası, annesi ve Gregor'un hep birlikte yemek yediği masanın baş köşesine kurulmuş, peçetelerini açıp çatal ve bıçaklarını ellerine almışlardı. Derken bir tabak etle annesi, hemen arkadan elinde patates dolu büyük bir çanakla kızkardeşi göründü. Yemekten yoğun bir dumana benzer bir buğu yükseliyordu. Kiracı baylar, sanki önce bir denemek ister gibi, önlerine getirilip konan tabaklar üzerine eğilmişler ve gerçekten, duruma bakılırsa öbür ikisinin bir otorite saydığı üçüncüleri servis tabağı üzerinde etten bir parça kesmiş, anlaşılan etin yeterince pişip pişmediğini, mutfağa geri yollanmasının gerekip gerekmediğini anlamak istemişti. Ama memnun kalmıştı sonuçtan; merakla olayı izleyen Gregor'un annesiyle kızkardeşi, bunun üzerine rahat bir nefes alarak gülümsemişlerdi.

Asıl aile üyeleri ise yemeği mutfakta yiyordu; ama babası mutfağa yollanmadan salona girip, başında bere, önlerinde eğilerek oradakilerin hepsini birden selamlıyor, masanın çevresini şöyle bir dolanıyordu. Kiracı bayların her üçü de doğrulup kalkarak top sakallarından içeri bir şeyler mırıldanıyor, sonra yalnız kalıp tam bir sessizlik içinde yemeklerini yemeye koyuluyorlardı. Gregor'un yadırgadığı şey, çeşitli gürültüler ortasında hep onların yemeği öğüten dişlerinin sesini işitmekti; bununla Gregor'a yemek yemek için dişlerin gerektiği, dişler olmadan en sağlam çenelerin bile işe yaramayacağı anlatılmak isteniyordu adeta. Gregor, mahzun: «İştahım var ama, böyle yiyecekler için değil!» diye söyleniyordu kendi kendine. «Bu baylar nasıl da karınlarını doyuruyor! Oysa ben açlıktan ölüyorum.»

Tam da o akşam Gregor'un kulağına - hanidir evde keman çalındığını anımsamıyordu - mutfaktan doğru bir keman sesi geldi. Yemeklerini yiyip bitiren baylardan orta boylusu bir gazete çıkarmış, öbür ikisine gazetenin bir yaprağını uzatmıştı; hep birden arkalarına yaslanmış, gazete okuyup pipolarını tüttürüyorlardı. Keman sesini işitince kulak kabarttılar; ayağa kalkıp parmak uçlarına basarak holün kapısına geldiler, burada birbirlerine iyice sokularak durdular. Herhalde bayların gelişi mutfaktan işitilmişti, çünkü babasının sesini duydu Gregor: «Yoksa baylar hoşlanmadılar mı kemandan? Hani isterlerse hemen susabilir yine.» - «Hayır! Tam tersi!» diye cevapladı baylardan orta boylusu. «Acaba küçük hanım bizim buraya gelip çalamaz mı? Ne de olsa çok daha rahat ve iyi burası.» Sanki keman çalan kendisiymiş gibi: «A tabii», dedi babası.

Baylar, yeniden salona dönüp beklediler. Çok geçmeden nota sehpasıyla annesi, notalarla babası ve kemanla kızkardeşi mutfaktan çıkıp geldi. Kızkardeşi, acele etmeksizin gerekli hazırlıkları yapmaya koyuldu; daha önce hiç de oda kiraya vermemiş, dolayısıyla kiracı baylara karşı nezaketi aşırılığa varıran anne ve babası sandalyelere oturmaya bir türlü göze alamamıştı, babası sağ elini üniformasının iki düğmesi arasındaki boşluğa sokarak kapıya yaslanmıştı; ancak annesi, baylardan birinin buyur ettiği sandalyeye çöktü; sandalyeyi bayın o anda rasgele koyduğu yerde bırakmış, dolayısıyla salonun bir köşesinde kalmıştı.

Derken kızkardeşi çalmaya başladı; anne ve babası, her biri kendi bulunduğu yerden, kızkardeşinin ellerinin devinimlerini dikkatle izliyordu. Çalan kemanın cazibesine kapılan Gregor, her zamankinden biraz daha ileri çıkmayı göze almıştı; bir ara başını salonun kapısından içeri soktu. Evdeki-lere karşı beslediği ilgi eskiden hep göğsünü kabartmıştı; son zamanlar ise onları umursadığı yoktu ve buna da şaşmıyordu pek. Oysa asıl şimdi saklanıp gizlenmesi için daha çok neden vardı; çünkü odasının dört bir yanı toz toprak içindeydi, en ufak bir kımıldanışta sağa sola tozlar uçuştduğundan, kendisi de baştan aşağı toza bulanmıştı; iplikmiş, kıllarmış, yemek artıklarıymış, ne varsa hepsini sırtında ve böğürlerinde kendisiyle gittiği yere taşıyıp götürüyordu; her şeye karşı takındığı umursamazlık alabildiğine büyüktü; dolayısıyla, eskisi gibi günde pek çok kez sırt üstü yatıp haliya sürünerek temizlenmeyi artık bırakmıştı. Ama yine de salonun tertemiz döşemesinin üzerinde biraz daha sürünerek ilerlemekten çekinmemişti.

Ancak, kendisine dikkat eden de olmamıştı hani. Bütün aile, çalan kemana dalmıştı; baylara, ilkin elleri pantolonlarının ceplerinde, nota sehpasının pek yakınına, notaları görebilecekleri ve

kızkardeşinin kuşkusuz rahatsız olacağı yere kadar sokulan baylara gelince, çok geçmeden yarı işitilir bir sesle konuşarak başlarını önlerine eğip pencereden yana çekilmişler, bundan böyle de pencere kenarında kalarak, Gregor'un babası tarafından kaygılı gözlerle izlenmeye başlanmışlardı. Doğrusu apaçık görülüyordu ki, şöyle nefis ya da eğlendirici bir keman müziği dinleyecekleri sanısına kapılmakla düş kırıklığına uğramışlardı; sanki bütün bu gösteriden bıkmışlardı da, ancak nezaket gereği rahatsız edilmelerine göz yumuyorlardı. Özellikle sigaralarının dumanını havaya üfleyleşlerinden enikonu sinirli oldukları çıkarılabilirdi. Oysa kızkardeşi bir güzel çalışıyordu ki! Başı yana eğilmiş, gözleri, yoklayarak ve mahzun, nota çizgilerini izliyordu. Gregor sürünerek biraz daha ilerledi, belki kızkardeşiyle göz göze geleceğini umarak başını yere yakın tutuyordu. Müzik onu bu kadar duygulandırdığına göre, kendisine bir hayvan gözüyle bakılabilir miydi? Sanki özlemini çektiği bilinmedik besine götüren yol sonunda ortada gözükmüşcesine bir sanıya kapılmıştı. Kızkardeşinin yanına kadar ilerleyerek kolundan çekip çekiştirmeye ve böylece ona, kemanını alıp kendi odasına gelmesini dolaylı yoldan anlatmaya karar vermişti; çünkü oradakilerin hiçbiri, kendisinin yapmayı düşündüğü gibi, kızkardeşinin keman çalışım takdir edecek durumda değildi. Kendisi, hiç değilse hayatta olduğu süre kızkardeşini bir daha odasından salmayacaktı; görünümündeki korkunçluk ilk kez bu konuda işine yarayacaktı; odasının bütün kapılarına aynı anda yetiyecek ve olası saldırılan tıslayarak nefesiyle geri püskürtecekti. Ama kızkardeşi zorla değil de, kendi gönlüyle onun yanında kalacaktı; yanbaşıda kanepede oturacak, kulağım kendisine doğru eğecek, o da kızkardeşine, kendisini konservatuara yollamayı kafasına koyduğunu ve bunu başına gelen şu felâket araya girmese daha geçen Noel'de - Noel geçmişti herhalde - yapılacak itirazlara falan kulak asmaksızın anne ve babasına açıklamayı düşündüğünü bir sır gibi emanet edecekti. Bütün bunları açıklayınca uygulanan kızkardeşinin gözünden yaşlar boşanacak, Gregor da kızkardeşinin omuzlarının hizasına kadar doğrulup kalkarak, onun bir mağazada çalışmaya başlayalı beri eşarp ya da yakalık takmadığı boynuna bir öpücük konduracaktı.

Kiracı baylardan orta boylusu: «Bay Samsa!» diye seslendi babasına ve bundan başka bir söz söylemeyi gereksiz bularak yalnızca işaret parmağıyla, ilerden ağır ağır yaklaşan Gregor'u gösterdi. Keman sesi sustu birden; baylardan orta boylusu ilkin başını sallayarak arkadaşlarına gülümsedi, sonra yeniden Gregor'a baktı. Babası Gregor'u odadan çıkarmayı bırakıp, ilkin kiracı baylan yatıştırmayı zorunlu görmüştü, oysa baylar hiç de sinirlenmiş değildi ve Gregor kendilerini çalan kemandan daha çok eğlendirmişti adeta. Babası baylara doğru seğirtmiş, kollarını açarak onları odalarından içeri sokmaya, bir yandan da vücudunu siper ederek Gregor'u onların gözünden saklamaya çalışıyordu. Ne var ki, baylar bunun üzerine gerçekten biraz kızar gibi oldular, babasının davranışına mı, yoksa Gregor gibi bir oda komşuları bulunduğunu şimdiye dek farketmeyip, şimdi ansızın anladıklarına mı içerledikleri belli değildi. Babasından bir açıklama bekleyerek onlar da ellerini ve kollarını oynattılar, tedirgin ve telaşlı, sakallarını çekiştirdiler, ancak yavaş yavaş uzaklaşıp odalarına girdiler. Bu arada kızkardeşi, ansızın keman çalmasına ara vermenin kendisini içine sürüklediği yitikliği yenmiş, gevşecik sarkan ellerinde bir süre kemanla yayı tuttuktan ve hâlâ çalışırmış gibi notalara baktıktan sonra birden kendini toparlamış, kemanı güçlükle soluyan ve hızlı hızlı çalışan ciğerlerle hâlâ sandalyesinde oturan annesinin kucağına bırakmış, babasının sıkıştırması karşısında bayların şimdi daha bir çabuk yaklaştıkları bitişik odaya seğirtmişti. Kızkardeşinin becerikli ellerinin altında yastık ve yorganların nasıl havada uçar gibi sağa sola gidip gelerek bir çeki düzene kavuştuğu görülüyordu. Daha baylar odaya varmadan, kızkardeşi yatakları yapıp hazırlamış, odadan dışarı süzölmüştü. Babasının da öyle bir inadı tutmuştu ki, kiracılarına karşı göstermekle yükümlü bulunduğu saygıyı unutmuştu büsbütün; bayları habire gerilere doğru itip sürüyordu. Sonunda baylardan orta boylusu odanın kapısında ayağını güm diye yere vurarak babasını olduğu yerde durdurdu, elini kaldırıp gözlerini annesiyle kızkardeşine çevirerek: «Şurasını açıklamak isterim ki», diye söze başladı, «bu evde ve bu aile içindeki çirkin durumları dikkate alarak...» -sözün burasında kısaca karar vermiş, yere tükürdü- «odadan hemen çıkacağım. Kuşkusuz, burada kaldığım günler için de bir kuruş ödeyecek değilim. Hatta tersine; nedenler bulmakta hiç zorluk çekmeyeceğim bir tazminat talebiyle karşınıza dikilip dikilmeyeceğimi de ayrıca düşüneceğim.» Adam sustu ve bir şey bekliyormuş gibi önu sıra

bakmaya başladı. Gerçekten de çok sürmedi, iki arkadaşı atıldı oradan: «Biz de hemen çıkıyoruz!» Bunun üzerine, baylardan orta boylusu, kolu yakalayarak çat diye vurup kapıyı kapadı. Babası yalpalayarak, elleriyle sağa sola tutunup koltuğuna yürüdü ve koltuğun üzerine yığılıp kaldı; normal akşam uykucuğunu uyuyormuş görünüyor, ama sanki gerekli destekten yoksunmuş gibi başının hızlı hızlı sallanmasına bakılırsa hiç de uyumadığı anlaşılıyordu. Gregor, bütün zaman, kiracı bayların kendisini keşfettikleri yerde kımıldamadan kalmıştı. Planın başarısızlığa uğramasından duyduğu düş kırıklığı, öte yandan belki uzun süren bir açlığın doğurduğu dermansızlık, onu hareket etme yeteneğinden yoksun bırakmıştı. Bir an sonra her şeyin başına yıkılacağından adeta kesinlikle korkuyor ve bunu bekliyordu. Hatta annesinin titreyen parmakları arasından kayarak kucağından yere düşen ve sesi bir süre yankılanan keman bile Gregor'u ürkütüp yerinden oynatamadı. Konuşmasına bir giriş olarak eliyle masanın üzerine vuran kızkardeşi: «Sevgili anneciğim, sevgili babacığım!» diye sesini yükseltti. «Bu böyle yürümeyecek. Belki siz değilsiniz ama, ben farkındayım. Bu canavar karşısında kardeşimin adını ağzıma almak istemediğim için, şöyle söyleyeceğim; bu belayı başımızdan atmadan olmayacak. Gücümüz yettiği kadar kendisine bakıp etmeye, kendisine katlanmaya çalıştık. Sanıyorum, bu konuda kimse bize karşı en ufak bir suçlama yöneltemez.»

«Yerden göğe hakkı var kızın», diye söylendi babası kendi kendine. Hâlâ nefes almakta güçlük çeken annesi, elini ağzının önüne tutarak, gözleri adeta yuvalarından fırlamış, boğuk boğuk öksürmeye başladı.

Kızkardeşi, annesinin yanına seğirtip alnını tuttu. Kızkardeşinin sözleri, babasının kafasında daha kesin kimi düşünceler uyandırmışa benziyordu; babası doğrulup dimdik oturmuş, kiracı bayların akşam yemeklerinden hâlâ masa üzerinde duran tabaklar arasındaki müstahdem kasketiyle oynuyor, arada bir sesi sedası çıkmayan Gregor'a bakıyordu.

Öksürmekten annesinin kulağı hiçbir şey işitmediğinden, bu kez yalnızca babasına dönüp: «Başımızdan atmaya bakmalıyız onu!» dedi kızkardeşi. «Sizin ikinizi de mezara yollayacak, hiç kuşkunuz olmasın. Hepimiz böyle canını dişine takıp çalıştıktan sonra, evde bu bitip tükenmez işkenceye katlanılamaz doğrusu. Ben de katlanamayacağımı artık.» Bunun üzerine hüngür hüngür ağlamaya başladı kızkardeşi; gözyaşları annesinin yüzüne damlıyor ve kızkardeşi bilinçsiz el hareketleriyle onları buradan silip uzaklaştırıyordu.

Acımaıklı bir ses ve belirgin bir anlayış ifadesiyle: «Peki ama, elimizden ne gelir yavrucuğum?» dedi babası. Kızkardeşi, omuzlarını silkerek çaresizliğini belirtti; daha önce ağlarken güven dolu bir eda vardı halinde, oysa şimdi kendisini bir çaresizliğe kaptırmıştı.

Babası yarı sorar gibi: «Konuştuklarımızı anlayabilse bari», dedi. Kızkardeşi böyle bir şeyin düşünülmemeyeceğini belirtmek üzere, ağlamasının arasında hızlı hızlı elini salladı. «Konuştuklarımızı anlayabilse bari!» diye yineledi babası ve gözlerini yumarak, böyle bir şeyin olamayacağını söyleyen kızkardeşinin görüşünü benimsediğini belirtti. «Belki o zaman kendisiyle bir anlaşmaya varılabilirdi. Ama bu durumda...»

«Gidecek bu evden mutlaka!» diye bağırdı kızkardeşi. «Başka çare yok, baba!» Sen onun Gregor olduğu düşüncesini kafandan söküp atmaya çalış, yeter! *Zaten* bizim asıl mutsuzluğumuz, bunca zaman onun Gregor olduğuna inanmamız değil mi? Nasıl Gregor olabilir düşünsenize! Gregor olsa, insanların kendisi gibi bir hayvanla bir arada yaşayamayacaklarını görür ve çekip giderdi. Böyle yapsaydı, bir kardeşten yoksun kalırdık, ama yaşamamızı sürdürebilir ve onun anısını da içimizde tertemiz korurduk. Oysa şimdi peşimizi bir an bile bırakmıyor, kiracılarımızı kaçırıyor; galiba bütün eve kendisi el koyup bizi sokağa atacak. Baksana şuna baba!» diye haykırdı kızkardeşi birden: «Gene başladı işte!» Hatta kızkardeşi Gregor'un düpedüz anlayamadığı bir korkuya kapılarak annesini bıraktı, Gregor'un yakınında bulunmaktansa annesini gözden çıkarmaya razıymış gibi, onun sandalyesini adeta itip uzaklaştırdı kendisinden ve koşup babasının

arkasına sığındı. Kızkardeşinin davranışı babasını da telaşlandırmıştı; doğrulup kalktı babası, kollarını kızkardeşini korumak ister gibi yan havaya kaldırdı.

Ama herhangi bir kimseyi, hele kızkardeşini ürkütmeyi asla aklından geçirdiği yoktu Gregor'un. Yalnızca gerisin geri odasına yollanmak için arkasına dönmeye koyulmuş, durumundaki nezaket dolayısıyla çetin dönüşlerde başım yardıma çağırması gerektiğinden ve bu arada kafasını pek çok kez kaldırıp yere vurduğundan, dönüşü kuşkusuz tuhaf bir izlenim uyandırmıştı. Gregor, durup çevresine bakındı. Kötü bir niyet taşımadığı anlaşılmışa benziyordu; ailesini saran korku bir an sonra kaybolmuştu. Hepsi suskun ve üzgün, Gregor'a bakıyordu şimdi. Annesi, bacaklarını uzatıp birbirine bastırarak sandalyeye serilmiş yatıyor, bitkinlikten nerdeyse gözleri kapanıyordu; kızkardeşi, elini babasının boynuna dolamıştı. «Belki artık dönebilirim», diye düşündü Gregor ve yeniden uğraşmaya koyuldu. Kendini zorlamaktan ileri gelen o sesli soluyuşun önüne geçemiyor, yer yer çaresiz dinlenmesi gerekiyordu. Beri yandan, kendisinden odasına dönmesini kimsenin istediği yoktu şimdi, her şey ona bırakılmıştı. Dönme işini tamamlar tamamlamaz, doğru odasının yolunu tuttu. Odasıyla arasındaki uzaklığın büyüklüğüne şaşıtı ve aynı yolu nasıl biraz önce o dermansız haliyle, adeta farkına varmaksızın geride bırakabildiğini bir türlü aklı almadı. Hızlı hızlı sürünüp ilerlemekten başka şey düşünmediği için, ailesinden kendisini rahatsız edecek bir söz, bir sesleniş duyulmadığına pek dikkat etmiyordu. Ancak kapıya vardığında başını geriye döndürdü; hani boynunda hissettiği sertleşme dolayısıyla tam bir döndürüş sayılamazdı bu, ama yine de arkasında hiçbir şeyin değişmediğini gördü; yalnızca kızkardeşi ayağa kalkmıştı şimdi. Gregor'un son bakışı, o anda büsbütün uyuyakalmış annesini sıyrıp geçti.

Gregor daha odadan içeri ayağını atar atmaz, bir anda itilip sürmelenerek kilitlenivermişti kapı. Arkasında başgösteren gürültüden Gregor öylesine korktu ki, bacakları bükülü bükülüverdi. Bu kadar acele davranan kızkardeşiydi; dimdik oracıkta beklemiş, sonra hafifçe sıçrayıp ileri atılmıştı. Kızkardeşinin arkadan yaklaştığını hiç de işitememişti Gregor; kızkardeşi, kilidin içinde anahtarı çevirirken, anne ve babasına doğru; «Hele şükür!» diye seslenmişti.

Gregor: «Peki şimdi ne olacak?» diye sordu kendi kendine. Çok geçmeden hiç kımıldayamadığını gördü. Buna şaşmadı; tersine, şimdiye dek doğrusu bu bacaklarla devinebilmesini tuhaf buldu. Ama başka bakımdan oldukça rahat hissediyordu kendini. Gerçi bütün vücudunda ağrı ve sızılar vardı; ama öyle sanıyordu ki, bunlar yavaş yavaş gücünü yitirecek ve sonunda büsbütün silinip gidecekti. Sırtındaki çürümüş elmayı ve onun iltihaplanıp üzeri baştan aşağı yumuşak tozla örtülmüş çevresini pek algıladığı yoktu artık. Ailesini düşündükçe duygulanıyor, içinde sevgi hisleri uyanıyordu. Hani kendisi de, belki kızkardeşinden daha bir kesinlikle ortadan kaybolması gerektiğine inanıyordu. Kulenin, saati sabahın üçünü vurana dek, bu boş düşünceleri sessiz sakin kafasından geçirdi. Derken dışarıda, pencerenin önünde günün yavaş yavaş ağardığını gördü. Baş, elinde olmaksızın göğsü üzerine düştü ve burun kanatlarından o güçsüz son nefesi çıkıp gitti.

Sabah erkenden hizmetçi gelip - güçlü kuvvetli ve aceleci bir kadın olduğundan kapıları öylesine sert vurup kapıyordu ki, o geldikten sonra evde rahat bir uyku uyunamıyordu; oysa böyle davranmaması kendisine tekrar tekrar tembih edilmişti - her günkü ziyaretini yaptı, Gregor'da pek dikkati çekecek bir taraf göremedi. Onun kasten kımıldamadan yattığını ve kendisine kırılıp gücenmiş bir süs verdiğini düşündü; çünkü hizmetçiye göre, zeki Gregor'dan beklenmeyecek şey yoktu. O sırada tesadüfen elinde bulunan süpürgeyle Gregor'u gıdıklayıp kapıdan uzaklaştırmak istedi. Başaramayınca kızdı, biraz dürttükları Gregor'u, bir direnişle karşılaşmaksızın onu yerinden itebildiğini görünce anladı birden. İşin gerçek yüzünü öğrenerek hayretle gözleri açıldı, kendi kendine bir ıslık tutturdı; ama fazla da oyalanmayarak gidip yatak odasının kapısını birden açtı ve yüksek sesle karanlıktan içeri seslendi: «Gelin bakın şuna ayol! Gebermiş! Gebermiş sahi, yatıyor!»

Samsa ailesinin üyeleri doğrulup yataklarında oturdu; hizmetçinin halinden duydukları korkuyu yenebilmeleri kolay olmadı, ancak neden sonra onun verdiği haberi kavrayabildiler. Her biri kendi yattığı taraftan çarçabuk terketti yatağı. Bay Samsa, yorganı omuzlarına almıştı; Bayan Samsa'nın üzerinde yalnız gecelik vardı. Böylece Gregor'un odasına girdiler. Eve kiracı bayların gelmesinden bu yana Grete'nin yattığı oturma odasının da kapısı açıldı derken; Grete baştan aşağı giyinikti, sanki yatmamıştı hiç, solgun yüzü de bunu doğrular, gibiydi «Ölmüş mü?» dedi. İlk annesine, sonra başını kaldırıp soran gözlerle hizmetçinin yüzüne baktı; oysa kendisi durumu araştırabilir, hatta bir araştırmada bulunmadan olup biteni anlayabilirdi. «Galiba öyle», diye cevapladı hizmetçi ve sözlerinin doğruluğunu göstermek için süpürgeyle Gregor'un ölüsünü itip bir kenara aldı. Bayan Samsa hizmetçiyi alıkoymak ister gibi bir hareket yaptı, ama alıkoymadı. «Eh», dedi Bay Samsa, «artık Tann'ya şükredebiliriz.» Ardından istavroz çıkardı ve odadaki üç kadın da kendisi gibi yaptılar. Gözlerini bir an bile ölü Gregor'dan ayırmayan Grete: «Görüyor musunuz, ne kadar sıkskalaşmış. Tabii bunca zaman bir şey koymadı ağzına. Odasına taşıdığımız yemekleri yine olduğu gibi dışarı çıkarıyorduk.» Gerçekten de Gregor'un vücudu yamyassı ve kupkuru bir hal almıştı, bunun da ancak şimdi farkına varılabiliyordu; çünkü Gregor'u havada taşıyan bacakçıklar yoktu artık, başkaca dikkati üzerine çeken bir şey de bulunmuyordu.

«Biraz bizim odaya gelir misin, Grete!» dedi Bayan Samsa ve mahzun gülümsedi. Grete, arada bir başını çevirip ölü Gregor'a bakarak anne ve babasının ardından yürüdü, onlarla yatak odasına girdi. Hizmetçi, Gregor'un kapışım kapayıp pencereyi ardına kadar açtı. Sabahın henüz bu erken saatinde serin havaya bir ılıklik karışmıştı; mart ayının sonlarıydı artık.

Bu sırada odalarından çıkan üç kiracı bay, şaşırmış gözlerle sağa sola bakınıp kahvaltılarını arandı. Bayları düşünün olmamıştı. Orta boyluları suratını ekşiterek hizmetçiye: «Kahvaltımız nerde?» diye sordu. Ama hizmetçi parmağını dudaklarına götürüp, acele ve suskun, Gregor'un odasına gelmelerini işaret etti. Gregor'un odasına giren baylar, elleri biraz havı dökülmüş ceketciklerinin ceplerinde, artık iyice aydınlanmış odada ölü Gregor'un çevresinde dikilmeye başladılar.

Birden yatak odasının kapısında üzerinde resmî üniformasıyla Bay Samsa görüldü; bir koluna karısı, öbür koluna kızı girmişti. Hepsinin de gözlerinde ağlamış bir ifade vardı; Grete, yüzünü arada bir babasının koluna bastırıyordu.

Bay Samsa, kızıyla karısından ayrılmaksınız, eliyle kapıyı göstererek: «Hemen evimi boşaltınız!» diye bağırdı kiracı baylara. Baylardan orta boylusu: «Bununla ne demek istediğinizi anlayamadım?» dedi afallamış ve tatlı tatlı gülümsedi. Öbür iki bay, arkalarında tuttukları ellerini, sanki lehlerinde sonuçlanacak büyük bir kavganın başgöstermesini sevinçle bekleyerek birbirine sürtüyordu. Bay Samsa: «Ne demek istediğimi söyledim apaçık» diye cevapladı, yanında kızı ve karısıyla bir saf oluşturarak baylardan orta boylusunun üzerine yürüdü. Kafasındaki düşünceler yeni bir düzen içinde yerlerini alıyormuş gibi, baylardan orta boylusu ilkin kımıldamadan durdu ve yere baktı. Sonra: «Öyleyse biz de gideriz», diye cevapladı, hatta ansızın ruhunda beliren bir alçakgönüllülükle, bu kararlarını uygulamak için kendisinden izin ister gibi başını kaldırıp Bay Samsa'ya baktı. Bay Samsa, iri gözleriyle buyrun gidin der gibi birçok kez başını sallamakla yetindi. Bunun üzerine baylardan orta boylusu, gerçekten uzun uzun adımlar atarak hemen yürüyüp hole girdi. Bir süredir ellerini oynatmayı bırakarak konuşulanlara kulak kabartan iki arkadaşı ise, sanki Bay Samsa kendilerinden önce hole gelebilir ve önderleriyle aralarındaki bağlantıyı koparıp atabilirmiş gibi bir korkuyla onun ardından seğırttiler. Holde her üçü şapkalarını askıdan, bastonlarını bastonluktan çekip aldı; Samsa ailesini suskun bir reveransla selamlayıp evden çıktılar. Sonradan anlaşıldığına göre, büsbütün yersiz bir kuşkuya kapılan Bay Samsa, yanında iki bayanla kapının önüne çıktı; hepsi birden korkuluğa yaslanarak, üç kiracı bayın, yavaş olmakla beraber mola vermeksizin yüksek merdivenden inişini, merdivenin her kattaki dönemeç yerinde gözden kaybolup az sonra yeniden ortaya çıkışını izlediler. Baylar aşağıya

indikçe. Samsa ailesinin onlara karşı duyduğu ilgi de yavaş yavaş silindi; derken başında et sepetiyle kasılarak merdivenleri çıkan bir kasap çırağının kiracı baylarla karşılaşması, sonra onları geride bırakıp basamakları tırmanmaya devam etmesi üzerine, Bay Samsa yanındaki bayanlarla korkuluktan ayrıldı; her biri rahatlamış, kendi odasına döndü.

O günü dinlenme ve gezintiye ayırmaya karar vermişlerdi; böyle bir dinlenmeyi haketmekle kalmayıp, ayrıca buna tam bir gereksinim duyuyorlardı. Dolayısıyla, masanın başına geçtiler; Bay Samsa çalıştığı bankanın müdürlüğüne, Bayan Samsa kendi patronuna, Grete de kendi şefine olmak üzere üç mazeret mektubu yazmaya koyuldular. Mektuplar yazılırken, gideceğini haber vermek üzere hizmetçi girdi odaya, çünkü sabah işini bitirmişti. Mektup yazmakta olan Samsa ailesinin üç üyesi ilkin gözlerini kaldırmaksızın peki anlamında başlarını salladı; ama sonra, hizmetçinin bir türlü uzaklaşmadığını görerek öfkeyle başlarını kaldırdılar. «Daha ne bekliyorsun?» diye sordu Bay Samsa. Hizmetçi sanki bir felaket haberi verecekmiş de, bunu ancak inceden inceye sorguya çekildiğinde yapmak istiyormuş gibi gülümseyerek kapıda dikiliyordu, evde çalıştığı bütün süre Bay Samsa'nın sinirine dokunup durmuş şapkasındaki o nerdeyse dimdik devekuşu tüyü hafifçe dört bir yana sallanıyordu. Hizmetçinin en çok saygı duyduğu Bayan Samsa: «Evet, nedir istediğin bakalım?» diye sordu. «Şey», dedi hizmetçi; içtenlikle gülümsemesi hemen sözlerine devam etmesini engellemişti, «diyeceğim, bitişik odadaki o şeyin nasıl ortadan kaldırılacağını siz hiç merak etmeyin, bu işi hallettim ben.» Bayan Samsa ile Grete, işlerine devam etmek ister gibi, başlarını; yazmakta oldukları mektupların üzerine eğdiler. O anda hizmetçinin olup biteni ayrıntılı biçimde anlatmak istediğini farkedenden Bay Samsa, kalsın, kalsın! der gibi kesin bir edayla elini uzattı. Konuşmasına izin verilmeyişi, bir an önce gitmesi gerektiğini hatırlatmıştı hizmetçiye, besbelli kırgın bir tonla sesini yükselterek: «Eh, cümleten hoşça kalın!» dedi ve biraz hoyrat bir tavırla arkasına dönerek, kapıları sert sert vurup evden çıktı. «Akşam olsun, yol vereceğim kendisine», dedi Bay Samsa; ama ne karısından, ne de kızından bir cevap alabildi; çünkü hizmetçi yeni kavuştukları huzur havasını bulandırmıştı. Anne ve kız doğrulup pencereye yürüdüler, kollarını birbirlerinin bellerine dolayarak pencerenin önünde dikildiler. Bay Samsa, başını döndürüp bir süre onları izledi. Sonra: «Haydi gelsenize! diye seslendi. «Bırakın şu geçmiş bayat şeyleri artık! Hem biraz da beni düşünün!» Hemen kadınlar onun sözünü dinleyerek Bay Samsa'ya doğru seğırttiler; onu sevip okşadılar ve bir solukta yazıp bitirdiler mektuplarını.

Sonra her üçü birden evden çıkıp, aylardır yapmadıkları bir şeyi yaparak tramvaya atladılar; kentin önündeki açıklığa geldiler. Kendilerinden başka kimsenin bulunmadığı tramvayı baştan başa güneşin sıcacık ışınları aydınlatmıştı. Oturdıkları kanepelere rahatça yaslandılar ve ilerisi için eldeki olanaklar üzerinde konuştular; hani daha bir yalandan bakınca, sözkonusu olanakların hiç de pek azımsanamayacağını gördüler; çünkü, bu konuda birbirlerine bir şey çıtlatmamalarına karşın, her üçünün de işine diyecek yoktu ve özellikle gelecek için pek umut vericiydi. Durumlarında en büyük ve en çabuk düzelmeyi sağlayacak davranış, kuşkusuz bir başka eve taşınmalarıydı; niyetleri, Gregor'un arayıp bulduğu şimdiki evden daha küçük, daha ucuz, ama konumu daha güzel ve elden geldiğince kullanışlı bir başka eve çıkmaktı. Böylece söyleşip durdular; bir ara Bay ve Bayan Samsa'nın gözleri, üzerine yavaş yavaş bir canlılık gelmiş kızlarına takıldı; son zamanlar yanaklarını sararıp soldurtan tüm mihnet ve eziyetlere karşın, onun serpilip açılarak güzel bir kıza dönüştüğünü hemen aynı anda içlerinden geçirdiler. Biraz susar gibi olup adeta bilinçsiz bakışlarla biri ötekine bakarak, kızları için artık yavaş yavaş şöyle efendiden bir koca arama zamanının geldiğini düşündüler. Gidecekleri yere varıp, kendilerinden önce ayağa kalkan kızlarının gencecik vücuduyla karşılarında dikildiğini görünce, bunu yeni düşlerinin ve güzel beklentilerinin onaylanışı saydılar.

